



**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Кафедра статистики та математичних методів в економіці
Кафедра економіки, права та управління бізнесом**

Допущено до захисту
Завідувачка кафедри
статистики та ММЕ
Ольвінська Ю.О.

“ ” _____ (підпис) 2024 р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра**

**зі спеціальності 051 «Економіка»
за освітньою програмою
«Бізнес-економіка та аналітика»**

**на тему: «Статистична оцінка тенденцій розвитку малого
бізнесу як фактору економічного зростання»**

Виконавець:

студентка факультету економіки та управління
підприємництвом

Колесник Єлизавета Володимирівна _____

Науковий керівник:

д. е. н., професор

Траченко Людмила Анатоліївна _____

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТАТИСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ	6
1.1. Сутність малого бізнесу та передумови його виникнення	6
1.2. Методи дослідження малого бізнесу	12
1.3. Місце малого бізнесу в економічному розвитку країни	15
РОЗДІЛ 2. СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ЗА 2013 - 2022 РОКИ	19
2.1. Аналіз динаміки показників малих підприємств.....	19
2.2. Статистичний аналіз структури малого бізнесу	24
2.3. Прогнозування показників діяльності малого бізнесу.....	28
РОЗДІЛ 3. СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В КИЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ ЗА 2013 - 2021 РОКИ	37
3.1. Аналіз стану та розвитку малого бізнесу в Київській області	37
3.2. Порівняльний аналіз розвитку малого бізнесу в Київській області з іншими регіонами України	43
3.3. Прогнозування кількості малих підприємств у Київській області	54
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Малий бізнес відіграє суттєву роль в розвитку економіки будь-якої країни, включаючи Україну. Згідно з офіційними статистичними даними, український малий бізнес складає більше 94,2% від загальної кількості підприємств країни та забезпечує працю 46,9% населення [1]. Разом з тим, малий бізнес в Україні є важливим джерелом зайнятості та головним драйвером економічного зростання країни. Однак, малі підприємства стикаються зі значними проблемами, такими як високі податки, бюрократія, недостатність фінансової та технічної підтримки. У зв'язку з цим, важливо провести статистичне дослідження малого бізнесу в Україні, щоб визначити його розміри, структуру, проблеми та перспективи розвитку.

З метою вивчення питань щодо функціонування малих підприємств, проведено аналіз наукових досліджень, представлених у роботах вітчизняних науковців, таких як: Р. О. Мірошник [4], У. О. Прокоп'єва [4], О. В. Рижко [9], Л. А. Траченко [12], В. В. Степаненко [13], І. С. Сидорук [15], А. З. Підгорний [16] та інші. Аналіз робіт зазначених авторів допомогли в детальному вивченні різних аспектів розвитку та проблем діяльності малого бізнесу в Україні. Разом з тим, недостатньо досліджені питання щодо оцінки тенденцій розвитку малого бізнесу в контексті економічного зростання.

Об'єктом дослідження є процеси діяльності малих підприємств України загалом та Київської області.

Предмет дослідження – статистичне дослідження розмірів, структури, проблем та перспектив розвитку малого бізнесу в Україні та в Київській області на основі відповідних статистичних даних.

Мета дослідження – статистичний аналіз стану та особливостей розвитку малого бізнесу в Україні та в Київській області на основі статистичних даних, визначення проблем та шляхів їх подолання.

Для досягнення мети дослідження необхідно виконати наступні **завдання**:

- 1) дослідити сутність малого бізнесу та передумови його виникнення;
- 2) проаналізувати методи дослідження малого бізнесу;
- 3) визначити місце малого бізнесу в економічному розвитку країни;
- 4) провести аналіз динаміки показників малих підприємств;
- 5) дослідити структуру малого бізнесу за допомогою статистичного аналізу;
- 6) розробити прогнози розвитку показників діяльності малого бізнесу в Україні на 2023 та 2024 роки;
- 7) проаналізувати стан та розвиток малого бізнесу в Київській області;
- 8) провести порівняльний аналіз розвитку малого бізнесу в Київській області з іншими регіонами України;
- 9) прогнозувати кількість малих підприємств у Київській області.

Для дослідження використано наступні **методи**: аналізу, індукції та дедукції, класифікації (для дослідження теоретичних аспектів); спостереження та порівняння (для аналізу діяльності малих підприємств); Excel (для розрахунку приросту показників та прогнозування).

Інформаційна база дослідження: статистичні дані Державної служби статистики України, наукові дослідження вітчизняних вчених, матеріали наукових конференцій та періодичних видань, навчальні посібники, наукові статті.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох головних розділів, висновку та списку використаних джерел.

Завдяки цій науковій роботі ми отримаємо можливість зрозуміти, які проблеми стоять на шляху розвитку малого бізнесу в Україні та які кроки потрібно робити для того, щоб цей сектор економіки став визначальним для розвитку країни в цілому. Крім того, результати нашого дослідження можуть бути використані як

підґрунтя для проведення подальших досліджень у сфері малого підприємництва в Україні та налагодження ефективної системи підтримки малого бізнесу в країні.

Отже, ця наукова робота є важливим кроком щодо сутності та проблем малого бізнесу в Україні та забезпечення його розвитку в майбутньому.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТАТИСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ

1.1. Сутність малого бізнесу та передумови його виникнення

Малі підприємства є важливим складовим елементом економіки України, які забезпечують розвиток підприємництва, зростання зайнятості та рівня життя людей.

Відповідно до статті 55 Господарського кодексу України, малими підприємствами вважаються: юридичні особи або фізичні особи, зареєстровані в установленому порядку як фізичні особи-підприємці, середньооблікова чисельність працівників яких не перевищує 50 осіб і річний дохід не перевищує 10 мільйонів євро в еквіваленті за середньорічним курсом Національного банку України [2].

Згідно зі статистикою, в Україні на початок 2022 року було зареєстровано більше 246 тисяч малих підприємств, які створюють майже половину кількості робочих місць в країні [1]. Однак, не зважаючи на це, малий бізнес є одним з найбільш вразливих секторів української економіки через низьку конкурентоспроможність та відсутність ефективної державної підтримки.

Законодавство України містить ряд законів та нормативних актів, які регулюють діяльність малого бізнесу. Найважливішим з них є Закон України "Про підприємництво", який визначає поняття підприємництва та містить вимоги щодо його реєстрації та діяльності [3].

Малий бізнес є важливим стимулом розвитку економіки країни. Україна не є винятком, і діяльність малого бізнесу в нашій країні є актуальною та значимою. Згідно з даними Державної служби статистики України, малий бізнес в Україні становить майже 94,2% від загальної кількості підприємств та забезпечує працею 46,9% населення [1]. Малий бізнес є основним джерелом створення нових робочих

місць та сприяє зменшенню безробіття в країні. Основні характеристики малого бізнесу в Україні полягають у невеликому розмірі підприємства, невеликій кількості працівників та високій ризикованості підприємницької діяльності.

Однак, розвиток малого бізнесу в Україні є складним процесом через багато чинників, серед яких є недостатнє фінансування, бюрократія та корупція, низький рівень правової культури, недостатній рівень професійної освіти та кваліфікації, а також незабезпеченість доступом до інформації та інфраструктури.

До основних переваг малого бізнесу можна віднести швидкість реакції на зміни на ринку, гнучкість у виробництві та продажі товарів і послуг, можливість персоналізації послуг та взаємодії з клієнтами, а також можливість швидкого впровадження нових технологій [4, с.64].

Проте, малий бізнес також має свої недоліки, зокрема, обмежені фінансові ресурси, складнощі у доступі до кредитів та інвестицій, високі ризики збитків та змін на ринку, а також складнощі у конкурентній боротьбі з великими підприємствами.

Для успішного функціонування малого бізнесу в Україні необхідно забезпечення стабільної політичної та економічної ситуації, створення сприятливих умов для розвитку підприємництва, зменшення бюрократії та спрощення процедур реєстрації та оподаткування, а також забезпечення доступу до фінансових ресурсів та розвитку високоякісної освіти та підтримки бізнес-спільноти.

Важливою характеристикою малого бізнесу в Україні є те, що він часто є сімейним бізнесом, де власниками є члени однієї родини. Це дозволяє зберігати контроль над діяльністю підприємства та забезпечувати стабільність у роботі.

Крім того, малий бізнес в Україні часто займається виробництвом традиційних товарів та послуг, що має велике значення для збереження культурної спадщини країни та забезпечення розвитку туризму.

Однією з проблем малого бізнесу в Україні є недостатня захищеність інтелектуальної власності та низький рівень правової культури [5]. Це створює перешкоди для розвитку інновацій та науково-технічного прогресу.

Узагалі, малий бізнес є важливим джерелом економічного зростання та забезпечення стійкості економіки України. Держава повинна забезпечувати належну підтримку та сприяння розвитку малого бізнесу, щоб забезпечити економічну стабільність та підвищення рівня життя населення.

Іншою характеристикою малого бізнесу в Україні є висока конкуренція на ринку. Більшість малих підприємств займаються виробництвом і послугами, які вже пропонують інші гравці на ринку. Тому малі бізнеси змушені постійно вдосконалювати свої продукти та послуги, щоб зберігати свої позиції на ринку та залучати нових клієнтів.

Ще одна характеристика малого бізнесу в Україні - це низька кваліфікація кадрів. Часто малі підприємства не можуть знайти працівників з необхідними навичками та знаннями для ефективного функціонування бізнесу. А для малого бізнесу важливим фактором успіху є кваліфікований персонал. У зв'язку з цим, розвиток системи професійної освіти та підвищення якості навчання є значущим завданням для держави.

Також, малий бізнес часто стикається з проблемою недостатньої інформаційної бази та недостатньою кількістю ресурсів для маркетингу та реклами своїх продуктів і послуг [6]. Це може обмежувати їх здатність до просування продуктів на ринку та приваблення нових клієнтів.

Малий бізнес ще часто стикається з проблемою недостатньої правової захищеності. В Україні часто відбуваються порушення прав підприємств, такі як незаконне копіювання продуктів, порушення авторських прав та інші. Це може знижувати прибутковість підприємств та забезпечувати недостатній рівень захисту їх прав та інтересів.

Незважаючи на ці проблеми, малий бізнес в Україні продовжує розвиватися та забезпечувати значний внесок у економіку країни. За офіційними даними, українські малі та середні підприємства створюють майже 82% робочих місць та генерують близько 50% ВВП країни [1]. Тому малому бізнесу потрібна підтримка та стимулювання з боку держави, щоб забезпечити його стабільний розвиток та зростання.

Великою проблемою, з якою стикається малий бізнес в Україні, є складність у взаємодії з державними інституціями та бюрократичні процедури [6]. Часто малі підприємства не можуть отримати необхідні дозволи та ліцензії вчасно через бюрократичні перешкоди та недостатню прозорість процесів. Також, відсутність стабільності в законодавстві та високий рівень корупції можуть знижувати довіру підприємців до держави та її інституцій.

Крім того, малий бізнес у більшості випадків не має достатнього фінансового капіталу, щоб здійснювати значні інвестиції та розширювати свою діяльність. Часто це обмежує їх здатність до інновацій та розвитку нових продуктів та послуг. Також, малий бізнес може стикатися з проблемою доступності фінансових послуг, таких як кредитування, які можуть бути недоступними через високі відсоткові ставки та вимоги до забезпечення.

Нарешті, малий бізнес в Україні також стикається зі складнощами у доступі до ринків збуту та недостатньою конкурентоспроможністю на міжнародному ринку. Це може бути пов'язано з недостатньою якістю продукту або послуги, обмеженими можливостями маркетингу та реклами, а також високими тарифними бар'єрами та іншими вимогами.

Загалом, малий бізнес в Україні має свої переваги та недоліки. Незважаючи на це, він є важливим гравцем в економіці країни та забезпечує значний внесок у розвиток економіки країни. Досвід багатьох провідних країн світу показує, що

підтримка підприємництва сприяє високим темпам розвитку національної економіки [7].

Існує багато причин, які можуть призвести до виникнення малого бізнесу. Ось кілька з них [8]:

1. Потреба в підприємстві, оскільки деякі люди відчують потребу у створенні свого бізнесу, незалежно від того, чи є вони зайняті, чи ні.

2. Економічна нестабільність часто є каталізатором для виникнення малого бізнесу, оскільки люди стають більш вразливими до змін на ринку праці та потребують додаткового доходу.

3. Технологічний прогрес, який дає можливості для виникнення нових видів бізнесу або для покращення існуючих, що стимулює підприємницьку діяльність.

4. Реформи уряду, які створюють нові можливості для малого бізнесу, такі як легалізація певних видів підприємницької діяльності або зменшення бюрократичних процедур.

5. Розширення ринку, оскільки воно дає нові можливості для підприємців, де збільшення кількості покупців може привести до збільшення попиту на товари та послуги.

6. Потреба в інноваціях стимулює підприємців до створення нових продуктів або послуг, які задовольняють потреби ринку.

7. Підвищення рівня освіти та свідомості стимулюють людей до розвитку своїх підприємницьких навичок та здійснення своїх підприємницьких.

Для виникнення малого бізнесу в Україні сформувалися певні умови, такі як: економічні, соціальні та правові [9, с. 347]. Тому першою передумовою були реформи, які проводилися після розпаду Радянського Союзу. У період ринкових перетворень в Україні виникло багато вакантних місць у сфері виробництва та послуг, що сприяло виникненню нових підприємств. Низькі ціни на ринку робочої сили та ресурсів зробили відкриття нових бізнесів досить простим та доступним.

Другою передумовою стало зменшення відносної ваги державного сектору економіки. Раніше державні підприємства домінували на ринку та виробляли більшість товарів та послуг. Приватний сектор був обмежений, але з часом його вплив на економіку збільшився, а кількість малих підприємств зросла.

Третьою передумовою стала глобалізація економіки та розвиток інформаційних технологій. Ці процеси сприяють зростанню конкуренції на ринку та змушують підприємців шукати нові шляхи розвитку та удосконалення своїх бізнес-моделей. Крім того, інформаційні технології дозволяють знизити витрати на виробництво та збільшити ефективність підприємств.

Іншою передумовою стало покращення банківської системи та розвиток фінансових послуг. У 90-х роках минулого століття було відкрито перші приватні банки, які почали активно кредитувати малий бізнес. Також були введені спеціальні програми підтримки малого бізнесу, які надавали можливості отримати кредити за пільговими умовами.

Не менш важливою передумовою стало розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), що стало можливим завдяки розвитку інтернету та введенню нових технологій. Це дало можливість розвивати інтернет-бізнес та електронну комерцію, які сьогодні є одними з найбільш прибуткових сфер в малому бізнесі, а також створювати та просувати свій бізнес в мережі, і знаходити клієнтів з інших країн світу. Більше того, розвиток інформаційних технологій дає змогу заощаджувати на витратах на оренду офісу, комунальні послуги та інше.

Також не можна забувати про відносно низькі вартості на працю, які дозволяють малим підприємствам конкурувати з більшими компаніями та знижувати вартість своїх товарів та послуг. Крім того, малий бізнес може бути менш залежним від закордонних інвестицій та може зосередитися на розвитку внутрішнього ринку.

Нарешті, треба відзначити важливість освіти та розвитку підприємницьких навичок серед населення. На жаль, в Україні досі відсутня система ефективної підготовки молодих підприємців, яка б допомагала їм здійснювати успішну діяльність.

Отже, основними передумовами виникнення малого бізнесу в Україні є низькі вартості на працю, покращення банківської системи та розвиток фінансових послуг, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, а також спеціальні програми підтримки малого бізнесу. Дані передумови стали вирішальними для розвитку малого бізнесу в Україні та дали змогу зробити його однією з найбільш прибуткових галузей економіки.

1.2. Методи дослідження малого бізнесу

Статистичні методи дослідження малого бізнесу можуть включати в себе різноманітні підходи для збору та аналізу даних, що дозволяють отримати об'єктивну інформацію про різні аспекти функціонування малого бізнесу. Ось кілька загальних методів дослідження малого бізнесу [9]:

1. Опитування. Цей метод дослідження полягає в тому, що дослідник створює анкету, яка містить запитання про різні аспекти діяльності малого бізнесу. Анкета може бути розіслана власникам підприємств або їх клієнтам, і результати аналізуються для визначення тенденцій та особливостей ринку.

2. Аналіз фінансових даних. Цей метод дослідження полягає в аналізі фінансових звітів малих підприємств, таких як баланс, звіт про прибутки та збитки, і готовність виконання платежів. Це може допомогти дослідникам зрозуміти фінансове становище малих підприємств та їх ризики.

3. Аналіз маркетингових даних. Цей метод дослідження полягає в аналізі даних про ринок, таких як цінова конкуренція, попит та потенційна аудиторія. Це

допоможе дослідникам зрозуміти, як малі підприємства конкурують на ринку та які маркетингові стратегії можуть бути ефективними.

4. Контент-аналіз. Цей метод дослідження полягає в аналізі текстового матеріалу, такого як веб-сторінки, рекламні матеріали або соціальні медіа.

Іншим методом статистичного дослідження малого бізнесу є аналіз часових рядів. Цей метод полягає в аналізі динаміки показників успішності підприємства в часі. Досліджуються зміни показників прибутку, витрат, виробництва тощо залежно від періоду, у який вони були зроблені.

Наприклад, можна дослідити залежність між величиною прибутку підприємства і часом року або різними факторами, такими як погода, святкові дні, економічні кризи тощо. Такий аналіз дозволяє виявити залежності між різними факторами та успішністю бізнесу і допомагає у плануванні стратегій розвитку підприємства.

Ще один метод – це аналіз множинних вимірів. Цей метод дозволяє дослідити взаємозв'язок між багатьма факторами, які можуть впливати на успішність малого бізнесу. Наприклад, можна дослідити, як витрати на рекламу, ціна на продукцію та конкуренція впливають на прибуток підприємства.

Інші методи дослідження малого бізнесу можуть включати факторний аналіз, кластерний аналіз та аналіз головних компонент. Ці методи також дозволяють досліджувати різноманітні фактори, що впливають на успішність малого бізнесу і визначати, які з них є найбільш важливими для підприємства.

Використання статистичних методів дослідження малого бізнесу є корисним інструментом для власників підприємств і дозволяє ефективніше керувати бізнесом, виявляти проблемні зони.

Іншим статистичним методом дослідження малого бізнесу є регресійний аналіз. Цей метод дозволяє встановити зв'язки між різними змінними і прогнозувати результати на основі цих зв'язків.

Наприклад, можна використати регресійний аналіз для визначення, які фактори найбільше впливають на прибуток підприємства, такі як витрати на рекламу, кількість співробітників, рівень конкуренції тощо. Регресійний аналіз може також допомогти встановити зв'язок між різними факторами та їх взаємодії, наприклад, як витрати на рекламу впливають на продажі, якщо враховувати рівень конкуренції.

Цей метод передбачає використання спеціального програмного забезпечення, такого як статистичний пакет R або програмне забезпечення Microsoft Excel, що містить інструменти для регресійного аналізу. Результати регресійного аналізу можуть бути використані для прийняття рішень щодо оптимізації діяльності підприємства і забезпечення його стійкого розвитку.

Ще одним статистичним методом дослідження малого бізнесу є аналіз чутливості. Цей метод дозволяє визначити, як зміни в одній змінній можуть вплинути на інші змінні, що є важливим для прийняття рішень щодо розвитку бізнесу та планування діяльності.

Наприклад, можна провести аналіз чутливості, щоб визначити, як зміна ціни на продукт впливає на загальний прибуток підприємства. Цей метод передбачає використання спеціальних програмних засобів для визначення чутливості даних змінних і прогнозування їх впливу на результати діяльності підприємства.

Ще одним методом дослідження малого бізнесу є факторний аналіз. Цей метод дозволяє визначити, які фактори найбільше впливають на результати діяльності підприємства. Факторний аналіз передбачає використання статистичних методів для виділення головних факторів, які визначають результати діяльності підприємства. Для цього можна використовувати метод головних компонентів, який дозволяє зменшити кількість змінних із багатьох до кількох головних компонентів, що дозволяє виявити головні фактори, що впливають на результати діяльності підприємства.

Крім цього, для дослідження малого бізнесу можуть використовуватися і інші статистичні методи, такі як аналіз варіації, класифікація, кластерний аналіз та інші. Вибір конкретного методу залежить від мети дослідження і наявності відповідних даних для аналізу.

1.3. Місце малого бізнесу в економічному розвитку країни

Малий бізнес відіграє суттєву роль у розвитку економіки країни, роблячи значний внесок у такі сфери як: економічне зростання, соціальний розвиток, регіональний розвиток, екологічна стійкість [10].

На розвиток малого бізнесу в Україні впливають як зовнішні, так і внутрішні фактори. До зовнішніх факторів належать: стан світової економіки, ціни на сировину та готову продукцію, курс валют. До внутрішніх факторів належать: державна політика щодо підтримки малого бізнесу, рівень бюрократизації, доступ до фінансування, податковий клімат, інфраструктура тощо.

Малий бізнес є одним із найбільших роботодавців в багатьох країнах. За даними Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), малі та середні підприємства забезпечують 60% робочих місць у країнах-членах [11].

Малий бізнес сприяє поповненню державного бюджету шляхом сплати податків та інших зборів. Малі підприємства часто більш гнучкі та динамічні, ніж великі компанії, і тому більш схильні до ризику та впровадження інновацій. Також вони створюють конкуренцію на ринку, що знижує ціни для споживачів і стимулює покращення якості продукції та послуг.

Зокрема, малий бізнес створює робочі місця для людей з різним рівнем освіти та навичок, сприяючи зменшенню безробіття. Малі підприємства ще часто інтегровані у свої місцеві громади та сприяють їх розвитку.

Малий бізнес сприяє розвитку регіонів, які відстають у розвитку, стимулюючи економічну активність. Він часто грає важливу роль у збереженні культурної спадщини регіонів, розвиваючи туризм та ремісництво.

Малі підприємства часто більш схильні до впровадження екологічно чистих технологій, ніж великі компанії, сприяючи збереженню навколишнього середовища. У своєму дослідженні Л. Траченко, Л. Лазоренко та інші влучно описують вплив впровадження технологій для підприємництва: «Сучасні ринкові умови зумовлюють зростання ролі використання та впровадження сучасних методів моделювання та оптимізації бізнес-процесів на підприємствах малого та середнього бізнесу. Оптимізаційне моделювання бізнес-процесів – це ефективне рішення для пошуку варіантів поліпшення діяльності підприємств, прогнозування та мінімізації потенційних ризиків, що дозволяє в умовах невизначеності адаптувати системи управління до змін у зовнішньому середовищі та забезпечити високу їх ефективність і конкурентоспроможність» [12].

На додаток до вищезазначеного, малий бізнес також: збільшує гнучкість економіки, швидко адаптуючись до змін ринкових умов, що робить економіку країни більш стійкою та надихає людей розпочинати власний бізнес, що сприяє розвитку культури підприємництва.

Важливо зазначити, що значення малого бізнесу може відрізнятись в залежності від рівня розвитку країни.

В Україні малий бізнес має великий потенціал для розвитку економіки, але для його реалізації необхідні: сприятливе законодавче та регуляторне середовище, доступ до фінансування, стимулювання інноваційної діяльності шляхом надання грантів, податкових пільг та доступу до дослідницьких центрів. Також важливий розвиток інфраструктури для підтримки малого бізнесу, тобто створення бізнес-інкубаторів, центрів надання консультацій, коворкінгів та інших об'єктів, які

забезпечують малі підприємства необхідними ресурсами та підтримкою для розвитку [13].

Маючи суттєвий вплив на економічний та соціальний розвиток країни, малий бізнес заслуговує на підтримку з боку держави [14]. За допомогою законодавчих змін, фінансової підтримки та розвитку інфраструктури можна реалізувати потенціал малого бізнесу та сприяти економічному зростанню України.

Можемо зробити загальний висновок, що малий бізнес в Україні є важливим рушієм економічного зростання країни та розвитку інновацій, оскільки він найбільш чутливий до змін на ринку і швидко адаптується, пропонуючи нові продукти та послуги та створюючи значну кількість робочих місць. Варто зазначити, що малий бізнес має значний потенціал для зростання, але на етапі реалізації цього потенціалу стикається з рядом проблем, які мають вагомий негативний вплив, особливо з жорстокою конкуренцією з боку великих та середніх компаній, високим рівнем бюрократії та нестачею кваліфікованих кадрів. Держава намагається вживати заходів для посилення підтримки малих підприємств, але поки цього недостатньо. Як зазначає І. Сидорук у своїй статті: «Розв'язання проблем розвитку малого підприємництва залежить не тільки від державної підтримки, а й від діяльності самих підприємців» [15].

Висновки до розділу 1

Досліджуючи теоретичні аспекти статистичного дослідження малого бізнесу, дійшли наступних висновків.

1. Малий бізнес в Україні – це підприємницька діяльність як фізичних, так і юридичних осіб, які зареєстровані в установленому порядку та відповідають вимогам до малих підприємств, визначеним законодавством країни. Основна мета цих підприємств полягає в тому, щоб задовольняти потреби суспільства шляхом надання товарів і послуг, створення можливостей для працевлаштування та

сприяння конкуренції. В ході дослідження виявлено основні чинники та необхідні умови, що сприяють створенню малого бізнесу. Наприклад, прагнення до особистої реалізації та фінансової незалежності, а також наявність незадоволених потреб у продуктах і послугах.

2. Для дослідження малого бізнесу можна використовувати різні статистичні методи. Вибір конкретного методу залежить від мети дослідження та доступності відповідних даних для аналізу. Існує кілька доступних методів для проведення досліджень малого бізнесу. Ці підходи забезпечують неупереджене та об'єктивне розуміння різних аспектів діяльності малого бізнесу. Ось кілька поширених методів проведення досліджень малого бізнесу: опитування, аналіз фінансових даних, аналіз маркетингових даних і контент-аналіз.

3. Малий бізнес в Україні відіграє вирішальну роль в економіці, слугуючи каталізатором інновацій, сприяючи здоровій конкуренції, створюючи можливості для працевлаштування та сприяючи зростанню та добробуту місцевих громад. Співпраця між владою, бізнесом та громадськістю має вирішальне значення для сприяння зростанню та процвітанню України через розвиток малого підприємництва. Стимулювання цього сектору відіграє життєво важливу роль у стимулюванні економічного розвитку.

РОЗДІЛ 2. СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ЗА 2013 - 2022 РОКИ

2.1. Аналіз динаміки показників малих підприємств

Аналіз динаміки показників малих підприємств є важливим елементом управління бізнесом. Для успішної роботи компанії необхідно контролювати різноманітні фінансові та економічні показники, що дозволяє здійснювати вчасно корекцію стратегії розвитку.

Динаміка показників малих підприємств може бути аналізована з різних точок зору, зокрема, з фінансової, економічної, продуктивної, організаційної та стратегічної. Для кожної з цих груп показників існують свої методи та інструменти аналізу [16].

Загалом, аналіз динаміки показників малих підприємств дозволяє підприємству вчасно виявляти проблеми та можливості, приймати обґрунтовані рішення щодо подальшого розвитку та планування діяльності на майбутнє. Для цього необхідно мати якісні дані та вміти їх правильно інтерпретувати з використанням відповідних методів та інструментів аналізу.

Перейдемо до детальнішого аналізу динаміки кількості малих підприємств, для чого звернемося до даних, представлених у таблиці 2.1. Дані таблиці вказують на певні скачки. За період 2017–2019 роки кількість малих підприємств збільшується, з 2020 року спостерігається стабільне зменшення.

У 2022 році було зафіксовано 246647 малих підприємств, що на 30,1% менше ніж у 2021 році, і на 34% менше, ніж у 2013 році.

Важливо відзначити те, що абсолютний та відносний приріст може бути спотвореним, якщо врахувати фактори, такі як ліцензування та дерегуляція бізнесу,

а також економічні коливання в цілому. Однак загальна тенденція за останні 10 років показує, що кількість малих підприємств зменшується в Україні.

Таблиця 2.1

Динаміка кількості малих підприємств в Україні за 2013-2022 роки

Рік	Кількість малих підприємств, одиниць	Δ , одиниць	$T_{пр}$, %
2013	373809	-	-
2014	324598	-49211	-13,2
2015	327814	3216	1,0
2016	291154	-36660	-11,2
2017	322920	31766	10,9
2018	339374	16454	5,1
2019	362328	22954	6,8
2020	355708	-6620	-1,8
2021	352722	-2986	-0,8
2022	246647	-106075	-30,1

Джерело: складено автором на основі [1]

На рис. 2.1 відображено динаміку кількості малих підприємств в Україні за 2013-2022 роки та є їх візуалізацією, що доповнює дані таблиці 2.1.



Рис. 2.1. Динаміка кількості малих підприємств в Україні за 2013-2022 роки, одиниць

Джерело: побудовано автором за даними [1]

Доцільно також зосередити увагу на аналізі динаміки кількості зайнятих робітників на малих підприємствах України за 2013-2022 роки (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Динаміка кількості зайнятих робітників на малих підприємствах в Україні
за 2013-2022 роки

Рік	Кількість зайнятих робітників, тис. осіб	Δ , осіб	$T_{пр}$, %
2013	2010,7	-	-
2014	1686,9	-323,8	-16,1
2015	1576,4	-110,5	-6,6
2016	1591,7	15,3	1,0
2017	1658,9	67,2	4,2
2018	1641,0	-17,9	-1,1
2019	1746,6	105,6	6,4
2020	1703,1	-43,5	-2,5
2021	1775,2	72,1	4,2
2022	1429,7	-345,5	-19,5

Джерело: складено автором на основі [1]

Дані таблиці 2.2 свідчать про те, що кількість зайнятих робітників на малих підприємствах в період з 2013 по 2022 роки періодично зменшувалася і збільшувалася. Разом з тим, спостерігається загальна тенденція до зменшення кількості зайнятих працівників. Зокрема, у 2022 році на малих підприємствах налічувалось зайнятих робітників на 581 тисяч осіб менше, ніж у 2013 році. Такий стан щодо зниження кількості зайнятих робітників свідчить про те, що малі підприємства в Україні мають проблеми зі збереженням робочих місць.

Варто зазначити, що абсолютний та відносний приріст може бути спотворений через втрати факторів, таких як зміна методології розрахунку кількості зайнятих працівників та офіційна/неофіційна зайнятість на малих підприємствах.

Важливим аспектом діяльності малих підприємств в Україні є обсяг реалізованої продукції. Проаналізуємо динаміку обсягу реалізованої продукції на малих підприємствах в Україні за 2013-2022 роки (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Динаміка обсягу реалізованої продукції на малих підприємствах в Україні
за 2013-2022 роки

Рік	Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.	Δ, тис. грн.	T _{пр} , %
2013	670258503,3	-	-
2014	705000480,5	34741977,2	5,2
2015	937112825,6	232112345,1	32,9
2016	1177385243,1	240272417,5	25,6
2017	1482000737,0	304615493,9	25,9
2018	1766150444,0	284149707	19,2
2019	1839875890,0	73725446	4,2
2020	2064120734,4	224244844,4	12,2
2021	2576371440,7	512250706,3	24,8
2022	2101911968,7	-474459472	-18,4

Джерело: складено автором на основі [1]

З таблиці 2.3 видно, що обсяг реалізованої продукції на малих підприємствах в Україні зріс з 670 млн грн у 2013 році до 2,1 млрд грн у 2022 році. Зростання було нерівномірним, з відносними приростами від 5,2% у 2014 році до 32,9% у 2015 році та 24,8% у 2021 році. Різкий спад показника обсягу реалізованої продукції стався у 2022 році. Загалом, з 2013 по 2022 рік, обсяг реалізованої продукції на малих підприємствах збільшився більш, ніж у 3 рази. Це свідчить про підвищення ефективності та конкурентоспроможності малих підприємств в Україні, що може бути позитивним сигналом для економіки країни загалом.

Важливо не лише досліджувати динаміку кількості малих підприємств, кількості зайнятих робітників та обсягу реалізованої продукції, але й аналізувати їх продуктивність праці. Доцільно акцентуватися на аналізі обсягу реалізованої продукції малими підприємствами України на 1-го робітника за 2013-2022 роки. Результати аналізу наведено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Динаміка обсягу реалізованої продукції на 1 робітника на малих підприємствах
в Україні за 2013-2022 роки

Рік	Обсяг реалізованої продукції на 1 робітника, тис. грн.	Δ, тис. грн.	T _{пр} , %
2013	2010976,6	-	-
2014	1687007,6	-323969	-16,1
2015	1576304,2	-110703,4	-6,6
2016	1591706,4	15402,2	1,0
2017	1659018,0	67311,6	4,2
2018	1640946,2	-18071,8	-1,1
2019	1746607,1	105660,9	6,4
2020	1703069,9	-43537,2	-2,5
2021	1775216,3	72146,4	4,2
2022	1470176,9	-305039,4	-17,2

Джерело: складено автором на основі [1]

З даних таблиці 2.4 очевидно, що обсяг реалізованої продукції на одного працівника на малих підприємствах України мав мінливу тенденцію, тобто періодично зменшувався і збільшувався. Найбільший приріст обсягу був у 2019 році, проте у 2014 та 2022 роках, спостерігається різке зниження обсягу реалізованої продукції, що безумовно пов'язано з початком воєнних конфліктів у країні. А отже, можна зробити висновок, що через це у 2022 році спостерігається найбільший спад ефективності виробництва на малих підприємствах, що приводить до зниження продуктивності праці і прибутковості компаній.

Проаналізувавши дані про загальний обсяг реалізованої продукції та кількість малих підприємств в Україні за 2013-2022 роки, можна визначити динаміку обсягу реалізованої продукції на 1-му підприємстві. Оцінимо вплив цього показника на загальний стан малого бізнесу в країні (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Динаміка обсягу реалізованої продукції у середньому на 1 підприємстві в Україні
за 2013-2022 роки

Рік	Обсяг реалізованої продукції у середньому на 1 підприємство, тис. грн.	Δ, тис. грн.	T _{пр} , %
2013	1793,1	-	-
2014	2171,9	378,8	21,1
2015	2858,7	686,8	31,6
2016	4043,9	1185,2	41,5
2017	4589,4	545,5	13,5
2018	5204,1	614,7	13,4
2019	5077,9	-126,2	-2,4
2020	5802,9	725	14,3
2021	7304,3	1501,4	25,9
2022	8521,9	1217,6	16,7

Джерело: складено автором на основі [1]

Згідно з таблицею 2.5, обсяг реалізованої продукції на одне підприємство в Україні у 2022 році зріс на 16,7% відносно 2021 року – до 8,5 млн. грн. У порівнянні з 2013 роком, обсяг збільшився майже в 5 разів. Крім того, відносний приріст у 2021 році є найвищим за весь період з 2013 року. Це може свідчити про те, що малі підприємства в Україні досить стабільні, здатні підвищувати рівень виробництва і конкурентоспроможність, що є суттєвим для стабілізації економіки країни.

2.2. Статистичний аналіз структури малого бізнесу

Статистичний аналіз структури малого бізнесу є важливим інструментом для розуміння динаміки розвитку цієї сфери економіки, виявлення тенденцій та закономірностей, а також для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

За даними статистичного щорічника України від Державної служби статистики України, на початок 2022 року український малий бізнес складався з понад 246 тисяч підприємств, що становило близько 25,9% від загальної кількості

підприємств у країні [17]. Окрім того, малий бізнес забезпечує близько 47% робочих місць у країні та приносить до бюджету понад 20% від загального обсягу податків.

Структуру малого, середнього та великого бізнесу в Україні на початок 2022 року наведено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Структура малого, середнього та великого бізнесу в Україні на початок 2022 року

Сектор економіки	Малий бізнес	Середній бізнес	Великий бізнес
Сільське, лісове та рибне господарство	38,8	53,3	7,9
Промисловість	15,6	50,3	34,1
Будівництво	55,6	40,2	4,2
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	32,5	32,6	34,9
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	14,6	27,4	58,0
Тимчасове розміщування й організація харчування	43,1	-	-
Інформація та телекомунікації	42,8	40,0	17,2
Фінансова та страхова діяльність	19,7	50,8	29,5
Операції з нерухомим майном	76,1	-	-
Професійна, наукова та технічна діяльність	54,0	-	-
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	40,7	-	-
Освіта	60,5	39,5	-
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	7,9	-	-
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	31,3	68,7	-
Надання інших видів послуг	64,7	35,3	-

Джерело: складено автором на основі [16]

За результатами аналізу, наведеного в таблиці 2.6, найбільша кількість малих підприємств зосереджена в сфері операцій з нерухомим майном (більше 75%), надання інших видів послуг (майже 65%) та освіти (більше 60%). Також можна

виділити такі сфери як будівництво і професійна, наукова та технічна діяльність, які представлені значною кількістю малих підприємств.

Візуалізація структури малого бізнесу в Україні на початок 2022 року допоможе нам краще зрозуміти його особливості (рис. 2.2).

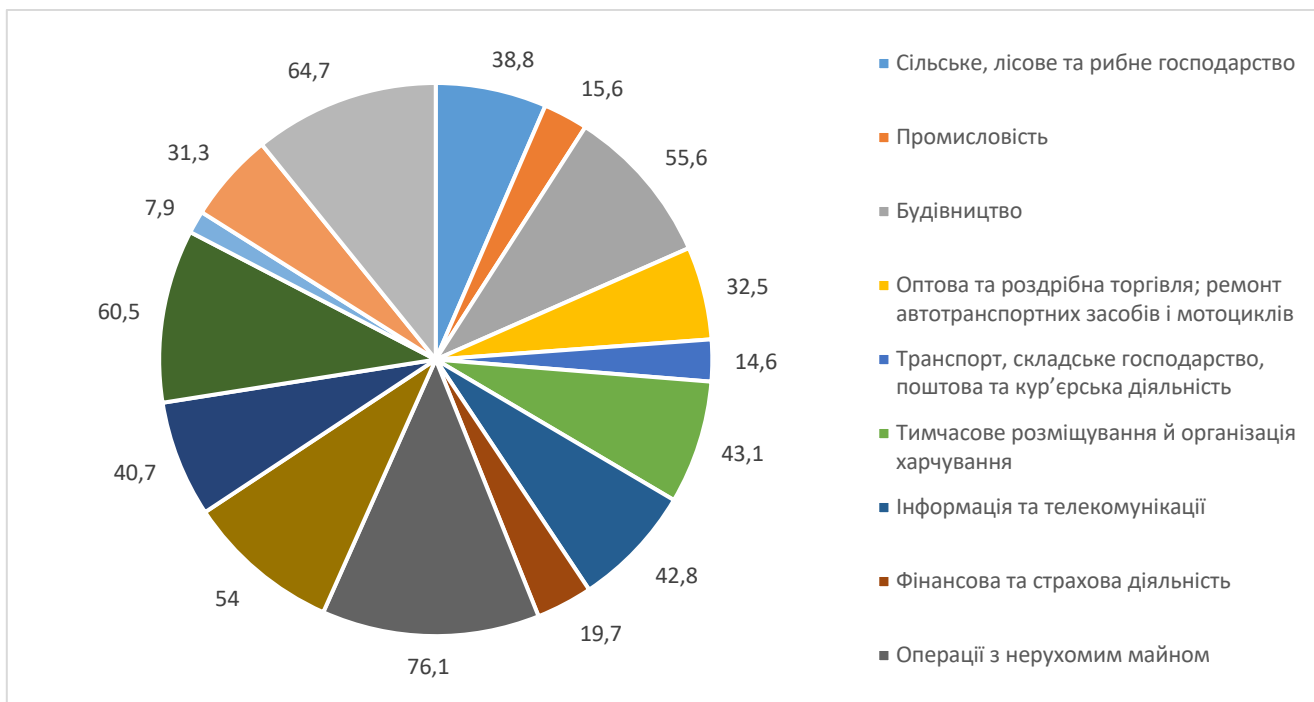


Рис. 2.2. Структура малого бізнесу в Україні на початок 2022 року, %

Джерело: побудовано автором за даними [16]

Хоча в Україні малий бізнес має деякі переваги (наприклад, більша гнучкість та швидкість реакції на змінні умови ринку), він зіткнувся з низкою викликів, таких як бюрократична та корупційна середовище, високі податки та платежі, труднощі доступу до фінансування та технологій [18].

Однією з критичних проблем, з якою стикається вітчизняний бізнес, є нестача економічних та управлінських рішень, що негативно впливає на якість та раціональність підходів у бізнес-менеджменті. Сучасне зовнішнє середовище підприємств характеризується надзвичайно високим рівнем складності, мінливості та невизначеності. В таких умовах головним завданням підприємства стає швидке

реагування на зміни, оцінка ризиків і впровадження відповідних заходів в організації і здійсненні підприємницької діяльності [19].

Незважаючи на наявність проблем, уряд України веде політику, спрямовану на підтримку та розвиток малого бізнесу, зокрема шляхом спрощення процедур реєстрації та оподаткування, забезпечення доступу до фінансування та технічних засобів, підтримки експорту тощо. Ці заходи мають на меті зменшити бар'єри для входу на ринок та підтримати розвиток малого бізнесу в Україні.

Одним з найбільших викликів для малого бізнесу в Україні є доступ до фінансування. Багато малих підприємств мають обмежені можливості для залучення капіталу, особливо в тому випадку, якщо вони знаходяться за межами великих міст або не мають довіри до банківської системи. Уряд України запроваджує різні ініціативи, щоб полегшити доступ до кредитів та інших форм фінансування для малого бізнесу.

Крім того, уряд України надає підтримку малому бізнесу за допомогою різних програм та ініціатив. Наприклад, програма «Доступні кредити 5-7-9%» надає невеликі кредити для підприємств за низькою процентною ставкою [20]. Програма «Startup Ukraine» сприяє створенню та розвитку стартапів, забезпечуючи фінансування та іншу підтримку для молодих підприємців [21]. Уряд також працює над зменшенням бюрократії та покращенням бізнес-клімату, що допомагає малому бізнесу більш ефективно функціонувати та конкурувати на ринку.

Порівнюючи малий бізнес з середнім та великим, пріоритети все ж таки на боці останніх. Середні та великі підприємства мають більше можливостей для залучення капіталу та доступу до фінансування через банківську систему та інші фінансові інститути. Вони також мають більші ресурси для інвестування в дослідження та розробки, рекламу та маркетинг, які можуть допомогти їм збільшити свою конкурентоспроможність та ринкову позицію. Однак, великі та середні підприємства, зазвичай, мають більш складну структуру та вимагають

великої кількості ресурсів для управління, що може стати перешкодою для їхнього розвитку.

Отже, незважаючи на труднощі малого бізнесу в Україні, який стикається з багатьма викликами, він залишається важливим джерелом зайнятості та розвитку економіки. Уряд України продовжує робити кроки для полегшення доступу до фінансування та підтримки малого бізнесу, але подальші заходи щодо зменшення бюрократичних бар'єрів та покращення бізнес-клімату будуть необхідні для досягнення повного потенціалу малого бізнесу в Україні.

2.3. Прогнозування показників діяльності малого бізнесу

Прогнозування показників діяльності малого бізнесу є важливим етапом планування його розвитку та успішної діяльності на ринку. Цей процес полягає в оцінці поточної ситуації підприємства та визначенні його можливого розвитку у майбутньому.

Прогнозування показників діяльності малого бізнесу є важливим завданням для власників, керівників та аналітиків. Воно дозволяє [22]:

1. Оцінити майбутні перспективи розвитку бізнесу, що допомагає у прийнятті рішень щодо інвестицій, розширення, найму персоналу та інших аспектів ведення бізнесу.
2. Підготуватися до можливих ризиків через виявлення потенційних проблем та вжиття заходів для їх запобігання або мінімізації їх впливу.
3. Підвищити ефективність управління, допомогти у прийнятті кращих управлінських рішень та оптимізації ресурсів.

Основною метою прогнозування є отримання інформації про те, які показники діяльності підприємства можуть змінитись в майбутньому, які будуть їхні значення та як вони вплинуть на діяльність підприємства. Застосування методів

прогнозування дозволяє підприємству визначити, які ресурси необхідні для реалізації цілей та завдань, та планувати їх використання.

У процесі прогнозування показників діяльності малого бізнесу можуть використовувати різноманітні методи та підходи. Одним з найпоширеніших є метод статистичного прогнозування, який базується на аналізі історичних даних підприємства та його окремих показників. Цей метод дозволяє враховувати попередні тенденції та зміни в діяльності підприємства та на їх основі прогнозувати його майбутні результати.

Важливим елементом прогнозування є збір та аналіз даних про внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на діяльність малого бізнесу. До внутрішніх факторів можуть належати фінансові показники, обсяг продажів, рівень конкурентоспроможності, кадровий потенціал тощо. До зовнішніх факторів можуть належати ринкові умови, політичні та економічні чинники, соціальні та культурні тенденції тощо.

У практичному застосуванні прогнозування показників діяльності малого бізнесу дозволяє підприємству розробити стратегію розвитку, визначити плани та задачі на майбутнє, а також підвищити ефективність управління. Прогнозування також допомагає підприємству вчасно виявляти можливі ризики та негативні тенденції у діяльності, що дає змогу приймати своєчасні заходи для їх усунення.

При прогнозуванні показників діяльності малого бізнесу важливо враховувати, що прогнози є лише орієнтовними та не можуть бути точними у всіх випадках. Вони залежать від багатьох факторів, які можуть змінюватися з часом. Тому підприємство повинно регулярно оновлювати свої прогнози та аналізувати їх, щоб виправляти помилки та враховувати нові фактори.

Загалом, прогнозування показників діяльності малого бізнесу є важливим інструментом для розвитку та ефективного управління підприємством. Для

досягнення кращих результатів варто застосовувати різноманітні методи та підходи, а також враховувати ризики та невизначеність.

Важливо зазначити, що прогнозування не є абсолютно точним. Будь-який прогноз ґрунтується на припущеннях, які можуть не виправдатися. Тому, при використанні результатів прогнозування, важливо враховувати можливі ризики.

Спрогнозуємо обсяг реалізованої продукції малих підприємств на 2023 р. та 2024 р. (табл. 2.7). Прогнозування буде ґрунтуватися на методі аналітичного вирівнювання, який дозволяє врахувати вплив різних факторів на динаміку цього показника [22].

Таблиця 2.7

Прогнозування обсягу реалізованої продукції малих підприємств
на 2023 р. та 2024 р. на основі аналітичного вирівнювання

Роки	Обсяг реалізованої продукції, тис. грн. Y_i	t	t^2	Yt , тис. грн.	$\hat{Y}$, тис. грн.
2013	670258503,3	-4,5	20,25	-3016163264,9	607715033,0
2014	705000480,5	-3,5	12,25	-2467501681,8	813115876,1
2015	937112825,6	-2,5	6,25	-2342782064,0	1018516719,1
2016	1177385243,1	-1,5	2,25	-1766077864,7	1223917562,2
2017	1482000737,0	-0,5	0,25	-741000368,5	1429318405,2
2018	1766150444,0	0,5	0,25	883075222,0	1634719248,3
2019	1839875890,0	1,5	2,25	2759813835,0	1840120091,3
2020	2064120734,4	2,5	6,25	5160301836,0	2045520934,3
2021	2576371440,7	3,5	12,25	9017300042,5	2250921777,4
2022	2101911968,7	4,5	20,25	9458603859,2	2456322620,4
Усього	15320188267,3	0	82,5	16945569550,9	15320188267,3

Джерело: складено автором на основі [1]

Ланцюгові абсолютні прирости, які розраховані в таблиці 2.7, відносно стабільні. Отже здійснимо вирівнювання ряду на основі лінійної функції (2.1):

$$\hat{Y} = a_0 + a_1 t, \quad (2.1)$$

де t – порядковий номер періоду; a_0 – рівень ряду при $t = 0$; a_1 – характеристика середньої абсолютної швидкості розвитку [10]. Показникам часу t надають такі значення, щоб їхня сума дорівнювалася нулю, тобто $\sum t = 0$. Тоді рівняння системи набувають такий вигляд (2.2):

$$\begin{cases} \sum y = na_0 \\ \sum ty = a_1 \sum t^2, \end{cases} \quad (2.2)$$

звідси:

$$a_0 = \frac{\sum y}{n}, \quad (2.3)$$

$$a_1 = \frac{\sum yt}{\sum t^2}. \quad (2.4)$$

За даними про обсяг реалізованої продукції на малих підприємствах України (табл. 2.3), здійснимо розрахунок параметрів рівняння:

$$a_0 = \frac{15320188267,3}{10} = 1532018826,73 \text{ тис. грн.}$$

$$a_1 = \frac{16945569550,9}{82,5} = 205400843,04 \text{ тис. грн.}$$

Розраховані параметри свідчать, що за аналізований період 2013-2022 рр. середньорічний обсяг реалізованої продукції малих підприємств дорівнював 1532018826,73 тис. грн., при цьому цей обсяг реалізованої продукції у середньому щорічно збільшувався на 205400843,04 тис. грн. (на основі лінійної моделі).

У результаті отримуємо наступне рівняння основної тенденції обсягів реалізованої продукції:

$$\hat{Y} = 1532018826,73 + 205400843,04t$$

Прогнозування на основі лінійного тренду отримують шляхом підстановки майбутніх значень фактору часу. Тоді прогноз на τ періодів вперед отримуємо за формулою (2.5):

$$Y_{t+\tau} = a_0 + a_1 \cdot (t + \tau) \quad (2.5)$$

$$Y_{2023} = 1532018826,73 + 205400843,04 (4,5 + 1) = 2661723463,45 \text{ тис. грн.}$$

$$Y_{2024} = 1532018826,73 + 205400843,04 (4,5 + 2) = 2867124306,49 \text{ тис. грн.}$$

Обсяг реалізованої продукції малих підприємств в Україні 2013-2022 рр. наведено на рис. 2.1.

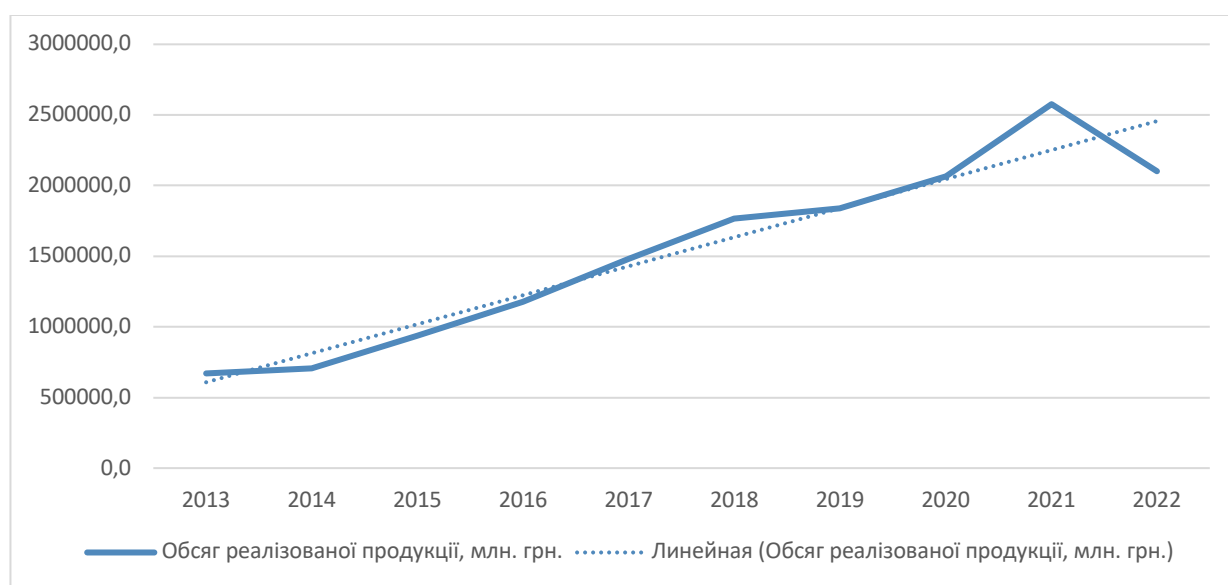


Рис. 2.1. Обсяг реалізованої продукції малих підприємств в Україні 2013-2022 рр., млн. грн.

Джерело: побудовано автором за даними [1]

Оскільки на рис. 2.1. спостерігається схожість зміни фактичних значень обсягів прибутку підприємства з прямою лінією, то ми обрали рівняння прямої як тренд для даних.

Отже, після аналізу обсягу реалізованої продукції малих підприємств в Україні за період з 2013 по 2022 рік, можна зробити висновок, що за умови збереження лінійної тенденції, можна прогнозувати, що у 2023 році обсяг

реалізованої продукції на малих підприємствах України буде складати 2661723463,45 тис.грн., а у 2024 році – 2867124306,49 тис.грн.

Оскільки остаточну оцінку достовірності та точності прогнозу можна дати лише після завершення повного процесу, для оцінки надійності методу прогнозування на момент його складання буде застосовано метод «прогноз експост».

В рамках цього методу якість прогнозу буде оцінена шляхом порівняння його результатів з фактичними даними (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Оцінка якості прогнозу, складеного на основі аналітичного вирівнювання

Рік	Фактичне значення, тис.грн, Y_{ϕ}	Прогнозоване значення, тис. грн. Y_p	$Y_{\phi} - Y_p$, тис. грн.
2013	670258503,3	607715033,0	62543470,3
2014	705000480,5	813115876,1	-108115395,6
2015	937112825,6	1018516719,1	-81403893,5
2016	1177385243,1	1223917562,2	-46532319,1
2017	1482000737,0	1429318405,2	52682331,8
2018	1766150444,0	1634719248,3	131431195,7
2019	1839875890,0	1840120091,3	-244201,3
2020	2064120734,4	2045520934,3	18599800,1
2021	2576371440,7	2250921777,4	325449663,3
2022	2101911968,7	2456322620,4	-354410651,7
Усього	15320188267,3	15320188267,3	0

Джерело: розраховано автором на основі таблиці 2.7

$$\text{Середня абсолютна помилка: } \bar{\Delta} = \frac{\sum(Y_{\phi} - Y_p)}{n} = \frac{0}{10} = 0 \text{ тис. грн.}$$

Отримані прогнозні значення свідчать про те, що розроблена модель є надійним інструментом для прогнозування загального обсягу реалізованої продукції на малих підприємствах.

Для оцінки точності та адекватності моделі буде проведено аналіз множинного коефіцієнта детермінації R^2 . Цей показник характеризує частку

загальної дисперсії залежної змінної, яка пояснюється впливом незалежних змінних (2.6) [22].

$$R^2 = \frac{\sum(\hat{Y} - \bar{Y})^2}{\sum(y_i - \bar{Y})^2} \quad (2.6)$$

У табл. 2.9 наведено проміжні розрахунки для обчислення коефіцієнта детермінації.

Таблиця 2.9

Проміжні розрахунки для обчислення коефіцієнта детермінації

Рік	Обсяг реалізованої продукції, тис. грн. Y_i	$\hat{Y}$, тис. грн.	$(\hat{Y} - \bar{Y})^2$, тис.грн	$(y_i - \bar{Y})^2$, тис.грн
2013	670258503,3	607715033,0	854337503103670000	742630855038178000
2014	705000480,5	813115876,1	516821452424520000	683959345001004000
2015	937112825,6	1018516719,1	263684414540452000	353913150180488000
2016	1177385243,1	1223917562,2	94926389204985000	125764978638256000
2017	1482000737,0	1429318405,2	10547376582439700	2501809300238330
2018	1766150444,0	1634719248,3	10547376590655700	54817614205465800
2019	1839875890,0	1840120091,3	94926389229633100	94775971405228800
2020	2064120734,4	2045520934,3	263684414478832000	283132440146053000
2021	2576371440,7	2250921777,4	516821452482033000	1090672382305970000
2022	2101911968,7	2456322620,4	854337502992754000	324778193264439000
Усього	15320188267,3	15320188267,3	3480634271629970000	3756946739485320000

Джерело: розраховано автором на основі таблиці 2.7

$$\bar{Y} = a_0 = 1532018826,73 \text{ тис. грн.}$$

$$\text{Таким чином, коефіцієнт детермінації дорівнює: } R^2 = \frac{3480634271629970000}{3756946739485320000} =$$

$= 0,926$. Високе значення R^2 (близьке до 1) свідчить про те, що модель добре описує зв'язок між змінними та точно прогнозує залежну змінну. Отже, модель

відображає 92,6% змін обсягу реалізованої продукції, тому лінійна модель надійна і може бути використана для прогнозу.

На основі проведеного аналізу, можемо зробити висновок, що протягом 2013-2022 років спостерігалася позитивна динаміка по показникам діяльності малих підприємств. Незважаючи на спад у 2022 році через військові дії в Україні, які негативно вплинули на малий бізнес, очікується збільшення обсягу реалізованої продукції у 2023 та 2024 роках. Попри складнощі у 2022 році малий бізнес зміг адаптуватися до нових умов, наприклад перейшовши в онлайн-середовище. Важливо підтримувати малий бізнес у цей час та стимулювати його розвиток.

Висновки до розділу 2

Після проведення статистичного аналізу малого бізнесу в Україні за 2013-2022 роки, ми зробили наступні висновки.

1. Динаміка малого бізнесу в Україні за 2013-2022 роки характеризується неоднозначними тенденціями. З одного боку, спостерігається зростання обсягу випуску продукції та послуг на малих підприємствах загалом та у середньому на 1 підприємство. З іншого боку, спостерігається зниження темпів зростання показників кількості малих підприємств, відтік кадрів та нестабільна продуктивність праці.

2. У структурі малого бізнесу в Україні переважають підприємства у сферах операцій з нерухомим майном (більше 75%), надання інших видів послуг (майже 65%) та освіти (більше 60%).

3. Перспективи розвитку малого бізнесу в Україні є позитивними, оскільки прогноз показує позитивну тенденцію. З одного боку, очікується зростання обсягу реалізованої продукції на 559,8 млрд. грн. у 2023 році та на 205,4 млрд. грн у 2024 році, що може призвести до стимулювання розвитку малого бізнесу. З іншого боку,

на розвиток малого бізнесу можуть негативно вплинути політичні та економічні ризики, а також високий рівень бюрократизації.

РОЗДІЛ 3. СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В КИЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ ЗА 2013 - 2021 РОКИ

3.1. Аналіз стану та розвитку малого бізнесу в Київській області

Київська область є одним із лідерів за кількістю та динамікою розвитку малого бізнесу в Україні. Цьому сприяють сприятливий інвестиційний клімат, розвинена інфраструктура, кваліфіковані кадри та значний внутрішній ринок.

Мале підприємництво Київської області відіграє важливу роль у розвитку економіки регіону, роблячи значний внесок у ВВП, зайнятість та інновації. Аналіз стану та динаміки розвитку малого бізнесу в цій області є актуальним завданням, яке дозволяє оцінити його поточний стан, визначити ключові фактори, що впливають на його розвиток, та сформулювати рекомендації щодо його подальшої підтримки (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Динаміка кількості малих підприємств в Київській області за 2013-2021 роки

Рік	Кількість малих підприємств, одиниць	Δ, одиниць	Т _{пр} , %
2013	17625	-	-
2014	16868	-757	-4,3
2015	17167	299	1,8
2016	16860	-307	-1,8
2017	18403	1543	9,2
2018	19045	642	3,5
2019	20000	955	5,0
2020	19250	-750	-3,8
2021	19192	-58	-0,3

Джерело: складено автором на основі [1]

Згідно з інформацією, наведеною в таблиці 3.1, кількість малих підприємств в Київській області змінювалася нерівномірно протягом 2013-2021 років.

Спостерігається початкове зниження кількості малих підприємств у 2014 році та у 2016 році, після чого спостерігається стійке зростання, яке досягло свого піку у 2019 році. У 2020 році, внаслідок пандемії COVID-19, спостерігається зниження кількості малих підприємств. У 2021 році кількість малих підприємств стабілізувалася.

На рис. 3.1 наведена динаміка кількості малих підприємств в Київській області за 2013-2021 роки. Як видно з графіка, кількість малих підприємств в регіоні постійно змінювалась протягом цього періоду.

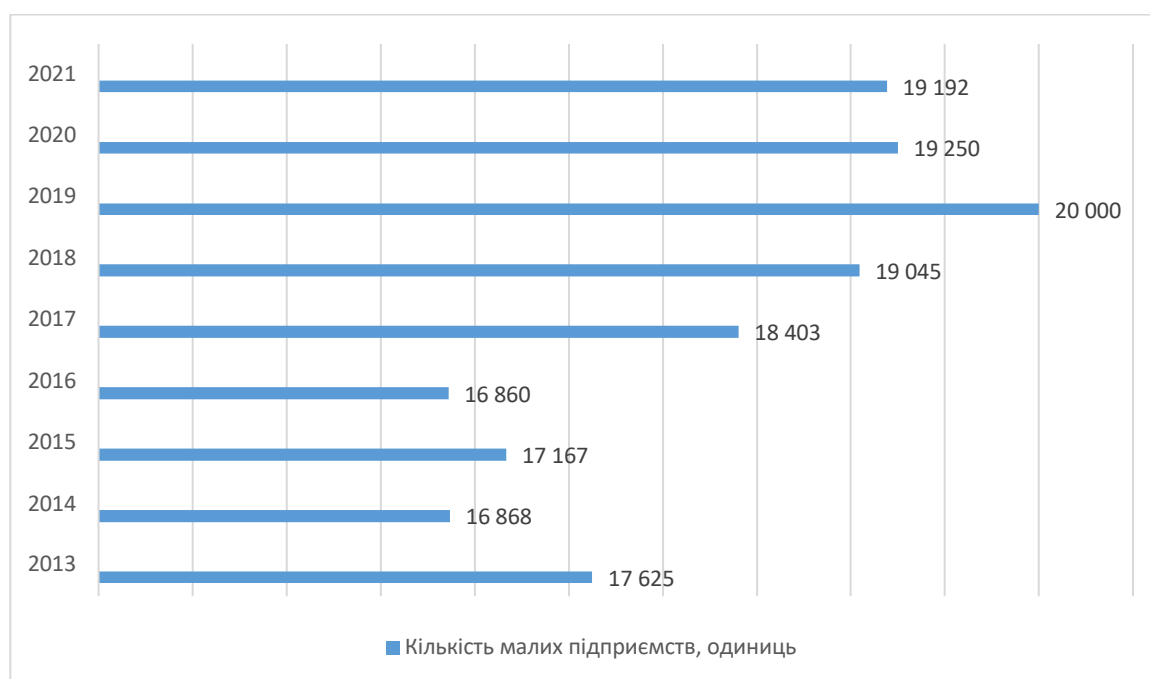


Рис. 3.1. Динаміка кількості малих підприємств в Київській області за 2013-2021 роки

Джерело: побудовано автором за даними [1]

Одним з важливих показників діяльності малого бізнесу є кількість зайнятих робітників. Цей показник характеризує рівень внеску малого бізнесу в економіку регіону з точки зору створення робочих місць.

Для більш детального аналізу динаміки розвитку малого бізнесу в Київській області розглянемо дані про кількість зайнятих робітників на малих підприємствах за 2013-2021 роки. Ці дані представлені в таблиці 3.2, яку ми далі проаналізуємо.

Таблиця 3.2

Динаміка кількості зайнятих робітників на малих підприємствах в Київській області за 2013-2021 роки

Рік	Кількість зайнятих робітників, тис. осіб	Δ , тис. осіб	$T_{пр}$, %
2013	98346	-	-
2014	91615	-6731	-6,8
2015	86577	-5038	-5,5
2016	89099	2522	2,9
2017	95593	6494	7,3
2018	97022	1429	1,5
2019	98736	1714	1,8
2020	98277	-459	-0,5
2021	104790	6513	6,6

Джерело: складено автором на основі [1]

Дані таблиці 3.2 свідчать про те, що кількість зайнятих робітників на малих підприємствах Київської області в цілому зростала протягом 2013-2021 років. Динаміка зміни кількості зайнятих була нерівномірною, спостерігалися як періоди зростання, так і спаду. На динаміку чисельності зайнятих могли впливати такі фактори, як зростання економіки, інвестиційний клімат, державна політика, пандемія COVID-19.

Зростання кількості малих підприємств та зайнятих на них робітників, ймовірно, мало позитивний вплив на обсяг реалізованої продукції. Однак для більш точного розуміння ситуації необхідно проаналізувати динаміку обсягу реалізованої продукції на малих підприємствах Київської області. Для цього ми звернемося до даних про динаміку обсягу реалізованої продукції на малих підприємствах в Київській області за 2013-2021 роки, які наведено у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Динаміка обсягу реалізованої продукції на малих підприємствах в Київській області за 2013-2021 роки

Рік	Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.	Δ, тис. грн.	T _{пр} , %
2013	35841428,9	-	-
2014	41592716,1	5751287,2	16,0
2015	58411670,7	16818954,6	40,4
2016	71172893,2	12761222,5	21,8
2017	92731779,8	21558886,6	30,3
2018	109109249,9	16377470,1	17,7
2019	112358145,5	3248895,6	3,0
2020	127260247,7	14902102,2	13,3
2021	163413909,8	36153662,1	28,4

Джерело: складено автором на основі [1]

Як випливає з таблиці 3.3, обсяг реалізованої продукції на малих підприємствах Київської області зростає, але динаміка цього зростання нерівномірна. Найбільший ріст спостерігався у 2015 році (40,4%), а найменший - у 2019 році (3,0%). На розвиток сектору впливають як зовнішні, так і внутрішні фактори. Для подальшого зростання малим підприємствам необхідно адаптуватися до мінливих умов ведення бізнесу, диверсифікувати свою діяльність та використовувати сучасні технології.

Важливим показником ефективності роботи малих підприємств є продуктивність праці. Вона визначається як обсяг продукції, вироблений одним робітником за певний період часу. Висока продуктивність праці є ключем до успішного функціонування та розвитку малого бізнесу.

Для аналізу продуктивності праці на малих підприємствах в Київській області розглянемо дані про динаміку обсягу реалізованої продукції на 1 робітника за 2013-2021 роки, які представлені у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Динаміка обсягу реалізованої продукції на 1 робітника на малих підприємствах
в Київській області за 2013-2021 роки

Рік	Обсяг реалізованої продукції на 1 робітника, тис. грн.	Δ, тис. грн.	T _{пр} , %
2013	364,4	-	-
2014	454,0	89,6	24,6
2015	674,7	220,7	48,6
2016	798,8	124,1	18,4
2017	970,1	171,3	21,4
2018	1124,6	154,5	15,9
2019	1138,0	13,4	1,2
2020	1294,9	156,9	13,8
2021	1559,4	264,5	20,4

Джерело: складено автором на основі [1]

Дані таблиці 3.4 вказують на те, що малий бізнес Київської області динамічно розвивається. Це позитивний тренд, який свідчить про те, що малий бізнес стає все більш конкурентоспроможним. За досліджуваний період обсяг на 1 робітника зріс у 4,3 рази з 364,4 тис. грн. у 2013 році до 1559,4 тис. грн. у 2021 році. Найбільш істотне зростання було зафіксовано у 2015 році (на 48,6%) та 2021 році (на 20,4%). Це свідчить про сприятливий інвестиційний клімат та наявність у регіоні умов для ведення успішного бізнесу.

Зростання продуктивності праці на малих підприємствах в Київській області може бути декількома факторами. Малі підприємства, ймовірно, впроваджували нові технології та обладнання, що дозволило їм автоматизувати певні процеси та підвищити ефективність виробництва. Це може включати впровадження комп'ютерних систем, робототехніки, програмного забезпечення для управління бізнесом та інших інновацій. Також, малі підприємства могли інвестувати в навчання та розвиток своїх працівників, що призвело до підвищення їхньої кваліфікації та навичок. Ймовірно, малі підприємства оптимізували свої виробничі

процеси, впровадили нові системи управління та покращили логістику. Або зростання конкуренції на ринку стимулювало малі підприємства до підвищення ефективності та продуктивності праці. Деякі зовнішні фактори, такі як сприятливі макроекономічні умови, державна підтримка малого бізнесу, доступ до фінансування та інші, також могли сприяти зростанню продуктивності праці.

Також, для більш детального аналізу ефективності розвитку діяльності малих підприємств у Київській області слід розглянути динаміку обсягу реалізованої продукції у середньому на 1 підприємстві за 2013-2021 роки, що наведена у таблиці 3.5. Цей показник характеризує те, скільки продукції або послуг виробляє та продає одне підприємство в середньому протягом року.

Таблиця 3.5

Динаміка обсягу реалізованої продукції у середньому на 1 підприємстві в
Київській області за 2013-2021 роки

Рік	Обсяг реалізованої продукції у середньому на 1 підприємство, тис. грн.	Δ, тис. грн.	T _{пр} , %
2013	2033,6	-	-
2014	2465,8	432,2	21,3
2015	3402,6	936,8	38,0
2016	4221,4	818,8	24,1
2017	5038,9	817,5	19,4
2018	5729,0	690,1	13,7
2019	5617,9	-111,1	-1,9
2020	6610,9	993	17,7
2021	8514,7	1903,8	28,8
2022	2033,6	432,2	21,3

Джерело: складено автором на основі [1]

За даними таблиці 3.5 можна зробити висновок, що протягом 2013-2021 років київські підприємства демонстрували загальне зростання обсягу реалізованої продукції на київських підприємствах. За 9 років цей показник зріс на 73,1%. Ріст відбувався нерівномірно, чергуючись з періодами як стрімкого (+38,0% у 2015 році), так і падіння (-1,9% у 2019 році) зростання.

На розвиток малого бізнесу в Київській області впливають як зовнішні, так і внутрішні фактори. До зовнішніх факторів належать: стан світової економіки, ціни на сировину та готову продукцію, курс валют. До внутрішніх факторів належать: державна політика щодо підтримки малого бізнесу, рівень бюрократизації, доступ до фінансування, податковий клімат, інфраструктура тощо.

Київська обласна державна адміністрація вживає низку заходів для підтримки розвитку малого бізнесу в регіоні. До них належать: надання податкових пільг, фінансова підтримка, інформаційно-консультаційна підтримка, а також навчання та тренінги.

Малий бізнес є важливим рушієм економіки Київської області. Аналіз його стану та розвитку дозволяє визначити ключові проблеми та перспективи цієї сфери. Для підтримки розвитку малого бізнесу необхідна комплексна державна політика, спрямована на спрощення ведення бізнесу, покращення доступу до фінансування, розвиток інфраструктури та інструментів підтримки малих підприємств.

3.2. Порівняльний аналіз розвитку малого бізнесу в Київській області з іншими регіонами України

Україна складається з різних регіонів, кожен з яких має свої унікальні риси. Ці регіони відрізняються за рівнем економічного розвитку, соціальним складом, наявністю природних ресурсів і корисних копалин, а також близькістю до високорозвинених промислових, культурних і фінансових центрів.

Створення та зростання малого бізнесу в регіоні залежить від різних факторів, таких як економічний клімат, наявні ресурси, робоча сила, інвестиційні можливості, фінансове управління та регуляторна політика, яку запроваджують місцеві органи влади [23]. Крім того, розвиток сектору малого бізнесу залежить від ефективності

та дієвості регіональної ринкової інфраструктури в підтримці цих суб'єктів та сприянні їх співпраці з іншими компонентами місцевої економічної системи.

Київська область, як один з найрозвиненіших регіонів України, має значний потенціал для розвитку малого бізнесу. Проте, динаміка розвитку малого бізнесу в Київській області може відрізнятись від інших регіонів країни.

Порівняльний регіональний аналіз малого бізнесу за кількістю діючих підприємств є важливим інструментом для вивчення стану малого бізнесу в конкретному регіоні та оцінки потенційної можливості для розвитку цього сектору.

Один з основних показників при аналізі кількості діючих підприємств - це їх загальна кількість у регіоні. Цей показник дає можливість визначити рівень розвитку малого бізнесу в регіоні та порівняти його з іншими регіонами. Загальна кількість підприємств може бути використана як показник стійкості та економічного потенціалу регіону, а також як фактор привабливості для інвесторів та підприємців.

Крім загальної кількості підприємств, можна також досліджувати структуру підприємств за видами діяльності. Наприклад, аналізуючи структуру малого бізнесу за видами діяльності, можна визначити, які сектори є найбільш розвиненими та перспективними для розвитку в даному регіоні. Ця інформація може бути корисною для формування стратегії розвитку малого бізнесу та визначення пріоритетних напрямів підтримки та розвитку підприємництва.

Отже, регіональний аналіз малого бізнесу за кількістю діючих підприємств та іншими показниками є важливим інструментом для оцінки стану та потенціалу розвитку малого бізнесу в конкретному регіоні, що може допомогти приймати обґрунтовані рішення з підтримки та розвитку цього сектору.

Розглянемо та порівняємо кількість діючих малих підприємств у 2010 та 2021 роках відповідно у розрізі регіонів для того, щоб оцінити рівень розвитку малого бізнесу в Київській області в порівнянні з іншими регіонами України. (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Кількість діючих малих підприємств у 2010 та 2021 роках у розрізі регіонів

Регіон	Роки		Δ, од.	Т _{пр} , %
	2010	2021		
Україна	357241	352722	-4519	-1,3
Вінницька	7350	9445	2095	28,5
Волинська	4827	5914	1087	22,5
Дніпропетровська	25736	29022	3286	12,8
Донецька	25642	8604	-17038	-66,4
Житомирська	5806	6583	777	13,4
Закарпатська	5453	6280	827	15,2
Запорізька	13789	14696	907	6,6
Івано-Франківська	7314	7445	131	1,8
Київська	14170	19192	5022	35,4
Кіровоградська	6370	7955	1585	24,9
Луганська	10154	3139	-7015	-69,1
Львівська	19311	20087	776	4,0
Миколаївська	10774	11078	304	2,8
Одеська	23828	23024	-804	-3,4
Полтавська	8865	10593	1728	19,5
Рівненська	4729	5799	1070	22,6
Сумська	4944	5722	778	15,7
Тернопільська	4410	4822	412	9,3
Харківська	24503	24537	34	0,1
Херсонська	6793	7508	715	10,5
Хмельницька	6031	7252	1221	20,2
Черкаська	6735	8707	1972	29,3
Чернівецька	5086	3869	-1217	-23,9
Чернігівська	4712	5749	1037	22,0
м. Київ	82257	95700	13443	16,3

Джерело: складено автором на основі [1]

За даними таблиці 3.6 про регіональний аналіз малого бізнесу за кількістю діючих підприємств у 2021 році в порівнянні з 2010 роком відстежується збільшення підприємств в окремих регіонах, але загальне зменшення по Україні загалом. Це може бути пов'язано із тимчасово окупованими територіями, закриттям через воєнні дії і економічним спадом в країні після пандемії. Тому можемо зробити відповідні висновки.

За період з 2010 по 2021 рік загальна кількість діючих малих підприємств в Україні зменшилась на 1,3. Однак, ця динаміка не була однорідною по регіонах. У 16 з 25 регіонів спостерігалось збільшення кількості малих підприємств, тоді як у 9 регіонах - зменшення.

Найбільше зростання кількості малих підприємств за 11 років спостерігалось у Київській області (+35,4%), Вінницькій області (+28,5%) та Волинській області (+22,5%). Ці регіони продемонстрували динамічний розвиток малого бізнесу, що може бути пов'язано з низкою факторів, таких як сприятливий інвестиційний клімат, розвинена інфраструктура та кваліфікована робоча сила.

Найбільше скорочення кількості малих підприємств за 11 років спостерігалось у Донецькій області (-66,4%), Луганській області (-69,1%) та Чернівецькій області (-23,9%). Ці регіони, особливо Донецька та Луганська області, постраждали від наслідків війни на сході України, що негативно вплинуло на їхню економіку, в тому числі й на розвиток малого бізнесу.

Отже, Київська область продемонструвала найвище зростання кількості малих підприємств серед усіх регіонів України за 2010-2021 роки (+35,4%). Це свідчить про те, що Київська область є одним з найсприятливіших регіонів для розвитку малого бізнесу в Україні. Цьому сприяють такі фактори, як: великий ринок збуту продукції та послуг; розвинена інфраструктура; кваліфікована робоча сила; сприятливий інвестиційний клімат та активна підтримка малого бізнесу з боку держави. Цей досвід Київської області може бути корисним для інших регіонів України, які прагнуть стимулювати розвиток малого бізнесу.

Для наочного представлення динаміки розвитку малого бізнесу в регіонах України у 2010 та 2021 роках було побудовано стовпчастий графік, який відображає кількість діючих малих підприємств у кожному регіоні за два роки на рис 3.2.

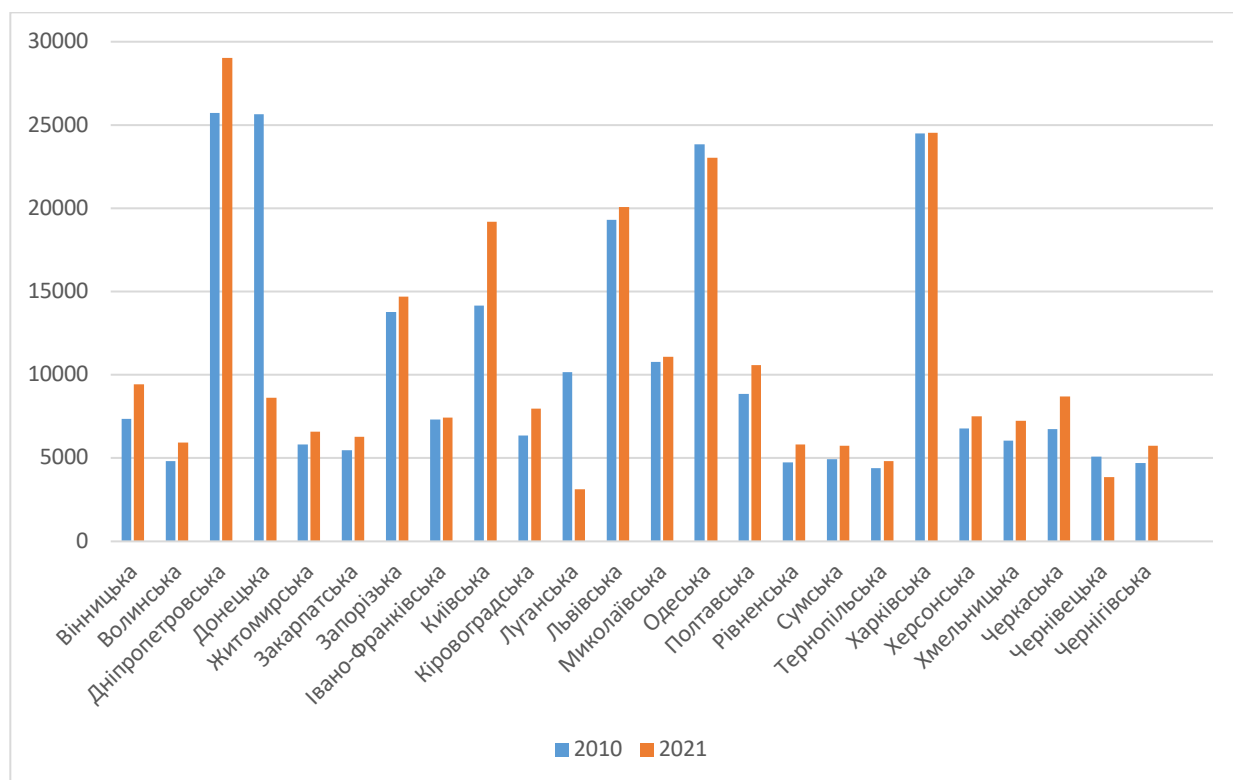


Рис. 3.2. Кількість діючих малих підприємств у 2010 та 2021 роках у розрізі регіонів, одиниць

Джерело: побудовано автором за даними [1]

Варто наголосити, що одним із основних показників, які досліджують у регіональному аналізі малого бізнесу є обсяг реалізованої продукції. Цей показник вказує на загальний рівень виробництва та продажу товарів і послуг в межах регіону. Для проведення регіонального аналізу малого бізнесу за обсягом реалізованої продукції можна використовувати такі методи [16]:

- аналіз тенденцій для порівняння обсягів реалізованої продукції за кілька останніх років дозволяє виявити тенденції розвитку малого бізнесу в регіоні;
- аналіз структури для розбиття обсягу реалізованої продукції на види товарів та послуг, що виробляються та продаються малими бізнесами, дозволяє вивчити структуру ринку та визначити динаміку зміни споживчого попиту;

- порівняльний аналіз обсягів реалізованої продукції в різних регіонах, що дозволяє виявити та аналізувати різниці у рівні розвитку малого бізнесу та вивчити фактори, які впливають на його ефективність;
- аналіз причинно-наслідкових зв'язків між обсягом реалізованої продукції та різними факторами, такими як економічні умови, політична стабільність, наявність ресурсів, рівень конкуренції тощо, дозволяє встановити причини розвитку або занепаду малого бізнесу в регіоні.

Результати регіонального аналізу малого бізнесу за обсягом реалізованої продукції можуть бути використані для прийняття рішень на місцевому та державному рівнях. Зокрема, вони можуть допомогти в формуванні регіональної економічної політики, плануванні розвитку малого бізнесу, залученні інвестицій, створенні нових робочих місць та підвищенні ефективності фінансових та інших підтримок малих підприємств.

Важливо зазначити, що регіональний аналіз малого бізнесу за обсягом реалізованої продукції є лише одним з методів аналізу діяльності малих підприємств. Для більш повного розуміння ситуації в цьому секторі економіки також можуть використовуватися інші показники, такі як прибутковість, ліквідність, відношення витрат до доходів тощо.

Для глибшого розуміння розвитку малого бізнесу в Україні важливо проаналізувати обсяг реалізованої продукції в регіональному розрізі. Це дозволить нам визначити лідерів та аутсайдерів за темпами розвитку, а також зробити висновки про специфіку ведення бізнесу в різних областях.

З цією метою ми звернемося до даних, наведених у таблиці 3.7, яка містить інформацію про обсяг реалізованої продукції малого бізнесу в Україні у 2010 та 2021 роках по кожній області. Аналіз цих даних дасть нам можливість провести більш детальне дослідження та порівняти показники з Київською областю, яка була розглянута раніше.

Таблиця 3.7

Обсяг реалізованої продукції малого бізнесу в Україні у 2010 та 2021 роках у розрізі регіонів, тис. грн.

Регіон	Роки		Δ, тис. грн.	Т _{пр} , %
	2010	2021		
Україна	568267116,1	2576371440,7	2008104325	353,4
Вінницька	36323405,2	74019204,9	37695799,7	103,8
Волинська	37912026,0	42967169,9	5055143,9	13,3
Дніпропетровська	382203737,3	223783880,3	-158419857	-41,4
Донецька	499222637,0	52095356,6	-447127280	-89,6
Житомирська	22820009,2	41501157,4	18681148,2	81,9
Закарпатська	20237423,7	26442763,5	6205339,8	30,7
Запорізька	106893364,9	86071593,8	-20821771,1	-19,5
Івано-Франківська	30503338,6	36071646,1	5568307,5	18,3
Київська	144435585,2	163413909,8	18978324,6	13,1
Кіровоградська	26131936,4	55106082,6	28974146,2	110,9
Луганська	104822180,7	16757520,6	-88064660,1	-84,0
Львівська	98047132,7	154481404,3	56434271,6	57,6
Миколаївська	46809191,0	61991577,5	15182386,5	32,4
Одеська	132574626,0	159494171,1	26919545,1	20,3
Полтавська	101680447,6	73628686,3	-28051761,3	-27,6
Рівненська	20305876,7	31998914,5	11693037,8	57,6
Сумська	25232869,0	34949983,1	9717114,1	38,5
Тернопільська	17267546,4	33040466,1	15772919,7	91,3
Харківська	147365038,5	183390017,1	36024978,6	24,4
Херсонська	26734117,9	41831611,3	15097493,4	56,5
Хмельницька	22369128,9	39294437,5	16925308,6	75,7
Черкаська	45686676,3	57380582,2	11693905,9	25,6
Чернівецька	10321439,7	17612080,7	7290641	70,6
Чернігівська	22057346,5	37330543,7	15273197,2	69,2
м. Київ	1163858972,9	831716679,8	-332142293	-28,5

Джерело: складено автором на основі [1]

За даними таблиці 3.7, в 2021 році обсяг реалізованої продукції малого бізнесу в Україні збільшився в 4,5 рази порівняно з 2010 роком, що свідчить про зростання економіки країни в цілому. За регіонами можна зробити наступні висновки.

Найбільший приріст обсягу реалізованої продукції за 10 років був у Кіровоградській області, де збільшився в 2,1 рази. Області, де зріст був незначним

(менше ніж у 1 раз), це Дніпропетровська, Запорізька, Полтавська та місто Київ. За винятком Донецької та Луганської областей, обсяг реалізованої продукції зріс в усіх регіонах країни, що є добрим знаком для розвитку малого бізнесу в Україні.

Для візуалізації даних про обсяг реалізованої продукції малого бізнесу в Україні у 2010 та 2021 роках у розрізі регіонів побудуємо стовпчасту діаграму на рис. 3.3.

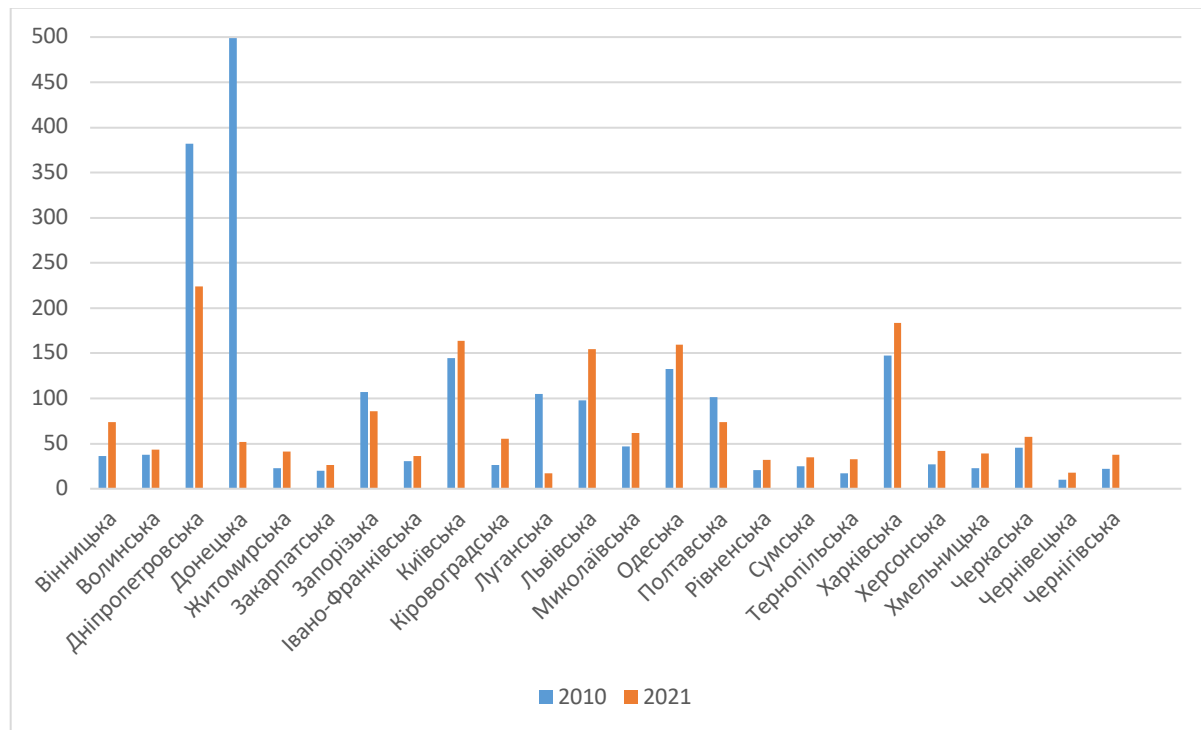


Рис. 3.3. Обсяг реалізованої продукції малого бізнесу в Україні у 2010 та 2021 роках у розрізі регіонів, млрд. грн.

Джерело: побудовано за даними [1]

На рис. 3.3 видно, що в більшості регіонів обсяги реалізованої продукції зросли за 2010-2021 роки. У деяких регіонах зростання навіть становило понад 100%.

Київська область відстає від лідерів за темпами зростання обсягу реалізованої продукції малого бізнесу (Вінницька, Кіровоградська, Рівненська області). Проте, Київська область випереджає такі регіони, як Донецька, Луганська, Полтавська та

Харківська області. Це може бути обумовлено низкою факторів, таких як: сприятливий інвестиційний клімат, високий рівень купівельної спроможності, розвинена інфраструктура та наявність кваліфікованої робочої сили.

Таким чином, порівняно з іншими регіонами України, рівень розвитку малого бізнесу в Київській області вважається середнім. Хоча протягом останнього десятиріччя в Київській області спостерігалось збільшення обсягів реалізованої продукції на малих підприємствах, темпи зростання були порівняно повільнішими, ніж в деяких інших регіонах.

На розвиток малого бізнесу в Київській області впливають різні чинники, серед яких сприятливий інвестиційний клімат, висока купівельна спроможність, добре розвинена інфраструктура та наявність кваліфікованої робочої сили. Тим не менш, для подальшого стимулювання зростання та прогресу малого бізнесу в Київській області необхідно вирішити певні проблеми, такі як: непомірна вартість позик, тобто малі підприємства стикаються з проблемами, шукаючи позики, які є вигідними та складність бюрократичних процесів, де малі підприємства витрачають значну кількість часу та ресурсів на отримання дозволів і ліцензій.

У деяких секторах малі підприємства стикаються з дефіцитом кваліфікованої робочої сили, що сприяє нестачі кваліфікованої робочої сили.

Для комплексного розуміння динаміки розвитку малого бізнесу в Київській області важливо проаналізувати не лише обсяг реалізованої продукції, але й кількість зайнятих осіб.

Кількість зайнятих робітників на малих підприємствах є одним з найважливіших показників, що характеризує соціальну значимість малого бізнесу. Дані про кількість зайнятих робітників дозволяють оцінити рівень зайнятості населення в малому бізнесі, його внесок у ринок праці регіону та економічну активність загалом.

У цьому дослідженні використано дані про кількість зайнятих робітників на малих підприємствах в розрізі регіонів України за 2010 та 2021 роки (табл. 3.8).

Таблиця 3.8

Кількість зайнятих робітників на малих підприємствах в Київській області у 2010 та 2021 роках у розрізі регіонів, осіб

Регіон	Роки		Δ	Т _{пр} , %
	2010	2021		
Україна	2164576	1775185	-389391	-18,0
Вінницька	55371	54807	-564	-1,0
Волинська	36724	31679	-5045	-13,7
Дніпропетровська	153270	145701	-7569	-4,9
Донецька	160188	45158	-115030	-71,8
Житомирська	49561	38509	-11052	-22,3
Закарпатська	38369	27551	-10818	-28,2
Запорізька	82538	70983	-11555	-14,0
Івано-Франківська	41349	36809	-4540	-11,0
Київська	91804	104790	12986	14,1
Кіровоградська	37837	40019	2182	5,8
Луганська	71494	17073	-54421	-76,1
Львівська	124786	108584	-16202	-13,0
Миколаївська	54519	47189	-7330	-13,4
Одеська	128525	116646	-11879	-9,2
Полтавська	58494	54493	-4001	-6,8
Рівненська	40014	31975	-8039	-20,1
Сумська	42549	32194	-10355	-24,3
Тернопільська	34754	28773	-5981	-17,2
Харківська	134784	125704	-9080	-6,7
Херсонська	42964	36473	-6491	-15,1
Хмельницька	48282	39588	-8694	-18,0
Черкаська	49467	44691	-4776	-9,7
Чернівецька	28167	20669	-7498	-26,6
Чернігівська	41503	33178	-8325	-20,1
м. Київ	406180	27551	-378629	-93,2

Джерело: складено автором на основі [1]

Згідно з таблицею 3.8, дійшли висновку, що кількість зайнятих робітників на малих підприємствах в Україні знизилася на 18,0% протягом 2010-2021 років. Цей

спад спостерігається у більшості регіонів, за винятком Київської області, де кількість зайнятих зросла на 14,1%.

Найбільше зниження кількості зайнятих спостерігається в Донецькій (-71,8%), Луганській (-76,1%) та Чернівецькій (-26,6%) областях. Крім Київської, зростання кількості зайнятих спостерігається лише в одній області: Кіровоградській (+5,8%).

Київська область є одним з двох регіонів, де протягом 2010-2021 років спостерігається зростання кількості зайнятих на малих підприємствах. Рівень зростання в Київській області вище середнього по Україні (+14,1% проти -18,0%). Це свідчить про те, що Київська область має більш сприятливі умови для розвитку малого бізнесу порівняно з іншими регіонами. Можливі причини зростання в Київській області:

- більш розвинена економіка;
- вища концентрація населення;
- краща інфраструктура;
- більш сприятливий інвестиційний клімат;
- більш активна державна підтримка малого бізнесу.

Отже, динаміка кількості зайнятих на малих підприємствах в Україні має значні регіональні розбіжності.

Таким чином, проаналізувавши показники діяльності малих підприємств по регіонах, можемо стверджувати, що рівень розвитку малого бізнесу нерівномірний по країні і існують значні розриви в розвитку підприємств. Це може бути обумовлено різними факторами, такими як: економічний розвиток регіону, інвестиційний клімат, рівень життя населення, доступ до ресурсів тощо. Лідером серед кількості малих підприємств і обсягу реалізованої продукції залишається Київ.

Державі слід вжити заходів для стимулювання розвитку малого бізнесу в більш відсталих регіонах, оскільки саме держава є одним з ключових факторів його розвитку [24, с. 145]. Наприклад, можна розробити систему створення програм підтримки, надання податкових пільг, забезпечення доступу до залучення фінансів та спрощення процедури ведення малого бізнесу.

3.3. Прогнозування кількості малих підприємств у Київській області

Прогнозування кількості малих підприємств в Київській області є складним завданням, яке потребує використання різних методів. Найбільш ймовірно, що в найближчі роки кількість малих підприємств в Київській області буде продовжувати зростати, але темпи цього зростання можуть бути різними залежно від ряду факторів.

На жаль, на даний момент неможливо з абсолютною точністю прогнозувати, скільки малих підприємств буде в Київській області в майбутньому. Це пов'язано з низкою факторів, які можуть вплинути на розвиток малого бізнесу, таких як:

1. Економічна ситуація, яка може призвести до скорочення кількості малих підприємств, тоді як економічне зростання може стимулювати їх створення.
2. Політична ситуація, оскільки політична нестабільність може негативно вплинути на розвиток малого бізнесу, тоді як сприятливий політичний клімат може його стимулювати.
3. Зміни законодавства, які ускладнюють ведення бізнесу, можуть призвести до скорочення кількості малих підприємств.
4. На розвиток малого бізнесу можуть також впливати такі фактори, як рівень освіти та кваліфікації населення, доступність фінансування, інфраструктура та конкурентоспроможність.

Спрогнозуємо обсяг реалізованої продукції малих підприємств на 2023 р. та 2024 р. на основі аналітичного вирівнювання (табл. 3.9).

Таблиця 3.9

Прогнозування кількості малих підприємств Київської області на 2022 р., 2023 р. та 2024 р. на основі аналітичного вирівнювання

Роки	Кількість малих підприємств, одиниць Y_i	t	t ²	Yt , одиниць	$\hat{Y}$, одиниць
2013	17625	-4	16	-70500	16850,1
2014	16868	-3	9	-50604	17204,5
2015	17167	-2	4	-34334	17558,9
2016	16860	-1	1	-16860	17913,4
2017	18403	0	0	0	18267,8
2018	19045	1	1	19045	18622,2
2019	20000	2	4	40000	18976,6
2020	19250	3	9	57750	19331,0
2021	19192	4	16	76768	19685,4
Усього	164410	0	60	21265	164410

Джерело: складено автором на основі [1]

Ланцюгові абсолютні прирости, які розраховані в таблиці 3.8, відносно стабільні. Отже, здійснимо вирівнювання ряду на основі лінійної функції за формулами 2.1, 2.2, 2.3 та 2.4 (розділ 2 цієї роботи).

За даними про кількість малих підприємствах Київської області (табл. 3.8), здійснимо розрахунок параметрів рівняння:

$$a_0 = \frac{164410}{9} = 18268 \text{ одиниць}$$

$$a_1 = \frac{21265}{60} = 354 \text{ одиниць}$$

Розраховані параметри свідчать, що за аналізований період 2013-2021 рр. середньорічна кількість малих підприємств дорівнювала 18268 одиниць, при цьому

ця кількість малих підприємств у середньому щорічно збільшувалася на 354 одиниць (на основі лінійної моделі).

У результаті отримуємо наступне рівняння основної тенденції кількості малих підприємств:

$$\hat{Y} = 18268 + 354t$$

Прогнозування на основі лінійного тренду отримують шляхом підстановки майбутніх значень фактору часу. Тоді прогноз на t періодів вперед отримуємо за формулою 2.5.

$$Y_{2022} = 18268 + 354(4 + 1) = 20038 \text{ одиниць}$$

$$Y_{2023} = 18268 + 354(4 + 2) = 20392 \text{ одиниць}$$

$$Y_{2024} = 18268 + 354(4 + 3) = 20746 \text{ одиниць}$$

Динаміка кількості малих підприємств у Київській області 2013-2021 рр. наведено на рис. 3.4.

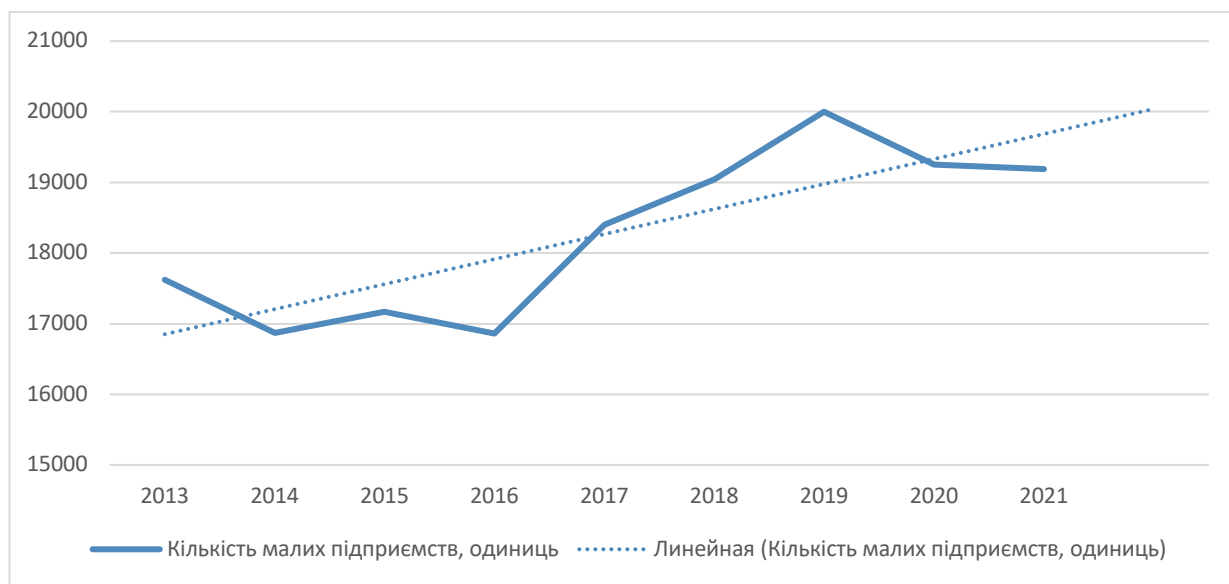


Рис. 3.4. Динаміка кількості малих підприємств у Київській області 2013-2021 рр., одиниць.

Джерело: побудовано автором за даними [1]

Оскільки на рис. 3.4. спостерігається схожість зміни фактичних значень кількості малих підприємств з прямою лінією, то ми обрали рівняння прямої як тренд для даних.

Отже, після аналізу кількості малих підприємств в Україні за період з 2013 по 2021 рік, можна зробити висновок, що за умови збереження лінійної тенденції, можна прогнозувати, що у 2022 році кількість малих підприємств Київської області буде складати 20038 одиниць, у 2023 році - 20392 одиниць і у 2024 - 20746 одиниць.

Для оцінки надійності та точності прогнозу буде використано метод прогнозування «прогноз екс-пост», оскільки остаточну оцінку можна зробити лише після завершення всього процесу. В рамках цього методу якість прогнозу буде оцінена шляхом порівняння його результатів з фактичними даними. Оцінка якості прогнозу, складеного на основі аналітичного вирівнювання наведена у табл. 3.10.

Таблиця 3.10

Оцінка якості прогнозу, складеного на основі аналітичного вирівнювання

Рік	Фактичне значення, одиниць, Y_{ϕ}	Прогнозоване значення, одиниць. Y_p	$Y_{\phi} - Y_p$, одиниць
2013	17625	16850,1	774,9
2014	16868	17204,5	-336,5
2015	17167	17558,9	-391,9
2016	16860	17913,4	-1053,4
2017	18403	18267,8	135,2
2018	19045	18622,2	422,8
2019	20000	18976,6	1023,4
2020	19250	19331,0	-81,0
2021	19192	19685,4	-493,4
Усього	164410	164410	0

Джерело: розраховано автором на основі таблиці 3.9

$$\text{Середня абсолютна помилка: } \bar{\Delta} = \frac{\sum(Y_{\phi} - Y_p)}{n} = \frac{0}{9} = 0 \text{ одиниць}$$

Отримані прогнознi значення свiдчать про те, що розроблена модель є надiйним iнструментом для прогнозування кiлькостi малих пiдприємств у Киiвськiй областi.

Для оцiнки точностi та адекватностi моделi буде проведено аналiз множинного коефiцiєнта детермiнацiї R^2 за формулою 2.6. Промiжнi розрахунки для обчислення коефiцiєнта детермiнацiї наведено в табл. 3.11.

Таблиця 3.11

Проміжні розрахунки для обчислення коефіцієнта детермінації

Рік	Кількість малих підприємств, одиниць Y_i	$\hat{Y}$, одиниць	$(\hat{Y} - \bar{Y})^2$, одиниць	$(y_i - \bar{Y})^2$, одиниць
2013	17625	16850,1	2009816,6	413166,1
2014	16868	17204,5	1130564,4	1959384,0
2015	17167	17558,9	502510,9	1211716,6
2016	16860	17913,4	125585,2	1981844,5
2017	18403	18267,8	0,0	18284,4
2018	19045	18622,2	125613,5	604070,9
2019	20000	18976,6	502425,8	3000586,1
2020	19250	19331,0	1130436,8	964756,1
2021	19192	19685,4	2009646,5	854182,6
Усього	164410	164410	7536599,5	11007991,6

Джерело: розраховано автором на основі таблиці 3.9

$$\bar{Y} = a_0 = 18268 \text{ одиниць}$$

Таким чином, коефіцієнт детермінації дорівнює: $R^2 = \frac{7536599,5}{11007991,6} = 0,685$.

Високе значення R^2 (близьке до 1) свiдчить про те, що модель посередньо описує зв'язок мiж змiнними та не дуже точно прогнозує залежну змiнну. Отже, модель вiдображає 68,5% змiн кiлькостi малих пiдприємств у Киiвськiй областi, тому лiнiйна модель прийнятної якостi i може бути використана для прогнозу.

Висновки до розділу 3

На основі проведеної статистичної оцінки розвитку малого бізнесу в Київській області за 2013-2021 роки, ми зробили наступні висновки.

1. У 2021 році кількість малих підприємств у Київській області збільшилася в порівнянні з 2013 роком та знизилася в порівнянні з останніми декількома роками. Спостерігається стійка тенденція до зростання продуктивності праці. Малі підприємства поступово підвищують свою конкурентоспроможність.

2. У Київській області рівень розвитку малого бізнесу вищий, ніж середній по Україні. З 2010 по 2021 рік у Київській області спостерігалось найсуттєвіше зростання кількості малих підприємств на 35,4% порівняно з усіма іншими регіонами України. Це значне зростання показує Київську область як сприятливе середовище для процвітання малого бізнесу в Україні. Цьому успіху сприяє кілька факторів, зокрема розвиток ринку продажу товарів і послуг, добре налагоджена інфраструктура, кваліфікована та працездатна робоча сила, сприятливий інвестиційний клімат та активна державна підтримка малого бізнесу.

3. Прогнозується, що протягом найближчих років кількість малих підприємств у Київській області продовжує зростати. Прогнозувати кількість малого бізнесу в Київській області виявилось складною та дещо неточною спробою, хоча загальна картина вказує на зростання на 4,4% у 2022 році, а потім зростання на 1,8% у 2023 році та 1,7% у 2024 році. Це сприятиме створенню нових робочих місць, стимулюватиме економічний ріст та розвиток місцевих громад.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного статистичного дослідження процесів діяльності малих підприємств в Україні та Київської області дійшли таких висновків.

1. Малий бізнес – це підприємницька діяльність, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, які зареєстровані відповідно до законодавства України та відповідають критеріям малих підприємств. Його сутність полягає в здатності задовольняти потреби населення в товарах та послугах, створювати робочі місця, стимулювати конкуренцію та інноваційну діяльність. Малий бізнес виконує економічні, соціальні та інноваційні функції, йому властиві невеликий розмір, гнучкість та широкий спектр діяльності.

Для виникнення малого бізнесу в Україні існували вагомі причини та передумови, такі як: економічні, соціальні, правові, технологічні та індивідуальні. Всі ці фактори в сукупності дають великий поштовх до створення малих підприємств, що має позитивний внесок у економічне зростання країни. Розуміння того, що стимулює або стримує розвиток малого бізнесу дає змогу покращувати державну політику та програми допомоги підприємств.

2. Проаналізувавши методи дослідження малого бізнесу, виявили, що використання статистичних методів, таких як опитування, аналіз фінансових даних тощо є корисним інструментом для власників підприємств, що дозволяє їм ефективніше управляти своїм бізнесом та виявляти проблемні сфери.

3. Обґрунтовано, що малий бізнес є важливою складовою сучасної економіки України. Його розвиток сприяє економічному зростанню, створенню нових робочих місць та підвищенню добробуту населення. Його діяльність ґрунтується на принципах самостійності, відповідальності, гнучкості та орієнтованості на потреби споживачів.

4. У результаті ретельного вивчення динаміки показників малого бізнесу в Україні було встановлено, що: частка малих підприємств від загальної кількості підприємств склала 94,2% у 2022 році, що становило понад 246 тисяч діючих підприємств. Цей показник свідчить про значну роль малого бізнесу в економіці України. На підприємствах існує проблема зі збереженням робочих місць, оскільки кількість зайнятих на підприємствах коливається від негативних до позитивних значень. Обсяг реалізованої продукції мав тенденцію до зростання з кожним роком, але через військовий конфлікт у 2022 році різко зменшився на 18,4% порівняно з 2021 роком, що призвело до зниження продуктивності праці та ефективності на виробництві.

5. Дослідивши структуру малого бізнесу, можна стверджувати, що він відіграє велику роль в економіці України, охоплюючи широкий спектр галузей та видів діяльності. Найбільша представленість малих підприємств спостерігається в сфері операцій з нерухомим майном (більше 75%), надання інших видів послуг (майже 65%) та освіти (більше 60%).

6. Після прогнозування обсягу реалізованої продукції в Україні на основі аналітичного вирівнювання встановлено, що очікується збільшення досліджуваного показника на 26,6% у 2023 році та на 7,7% у 2024 році, а отже в компаніях буде зростати продуктивність праці, ефективність роботи та прибутки попри всі негативні фактори, які можуть заважати стабільному розвитку бізнесу.

7. В ході дослідження стану та динаміки розвитку малого бізнесу Київської області за 2013-2021 роки було виявлено, що незважаючи на нерівномірність розвитку, малий бізнес Київської області загалом демонструє позитивні тенденції. Спостерігається стійке зростання продуктивності праці. Малі підприємства стають все більш конкурентоспроможними. Для подальшого зростання малим підприємствам необхідно адаптуватися до мінливих умов ведення бізнесу, диверсифікувати свою діяльність та використовувати сучасні технології.

8. Порівняльний аналіз розвитку малого бізнесу в Київській області з іншими регіонами України показав, що Київська область демонструє динамічне зростання малого бізнесу, випереджаючи більшість регіонів України за низкою ключових показників: кількість малих підприємств, зайнятість та інші фактори. Однак Київська область відстає від лідерів за темпами зростання обсягу реалізованої продукції малого бізнесу. Київська область має й далі стимулювати розвиток малого бізнесу за допомогою програм підтримки, податкових пільг та інших заходів.

9. Прогнозування кількості малих підприємств у Київській області виявилось складним процесом і не дуже точним, але загальна тенденція показує на їх збільшення на 4,4% у 2022 році, 1,8% у 2023 році та 1,7% у 2024 році.

Результати дослідження свідчать про те, що малий бізнес в Україні стикається з рядом проблем, які ускладнюють його діяльність. До таких проблем можна віднести недостатню підтримку з боку держави, високий податковий тиск, недостатню фінансову допомогу та слабкорозвинені умови в окремих регіонах для збільшення підприємств. Але підприємці швидко адаптуються до всіх факторів і продовжують підтримувати економіку України. З урахуванням вищезазначених факторів, можна запропонувати шляхи поліпшення стану малого бізнесу в Україні через вдосконалення регулюючих механізмів, спрощення процедур ведення бізнесу (наприклад, доступ до кредитів, податкові пільги, гранти, тощо), зменшення бюрократії, розвиток консультаційної та інформаційної підтримки. Також, важливим елементом розвитку малого бізнесу є залучення іноземних інвестицій та співпраця з міжнародними партнерами. Це дозволить малим підприємствам отримати доступ до нових ринків та технологій, підвищити конкурентоспроможність та рівень експорту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 12.02.2024).
2. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення 12.02.2024).
3. Про підприємництво : Закон України від 07.02.1991 № 698-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12#n38> (дата звернення 12.02.2024).
4. Мірошник Р. О., Прокоп'єва У. О. Розвиток малого і середнього бізнесу в Україні: проблеми та перспективи. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2020. Т. 4. № 1. С. 63-71.
5. Тюленєва Ю. В., Єнич В. С. Проблеми розвитку малого підприємництва в Україні. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2017. № 19. С. 193-197.
6. Толстова А. В., Кібальчич С. Проблеми розвитку малого бізнесу в Україні. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2017. № 60. URL: <https://doi.org/10.18664/338.47:338.45.v0i60.121158> (дата звернення: 14.02.2024).
7. Чуприна Л. В., Юзовицька С. А. Світовий досвід розвитку малого підприємництва та його використання в Україні. URL: http://www.marketinfr.od.ua/journals/2019/32_2019_ukr/41.pdf (дата звернення 14.02.2024).
8. Білик В. В. Етапи розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. *Економіка та менеджмент: перспективи розвитку* : матеріали доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 22-24 червня 2012 р. / за

заг. ред.: О. В. Прокопенко. Суми : СумДУ, 2012. С. 17-19. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/30147> (дата звернення: 16.02.2024).

9. Рижко О. В. Фактори розвитку малого бізнесу. *Економіка та управління підприємствами*. 2016. № 2. С. 346-350.

10. Омеляненко Т. В., Короткова К. О. Розвиток малого підприємництва та малого бізнесу в Україні: чинники впливу та актуальні тенденції. *Ефективна економіка*. 2020. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7584> (дата звернення 16.02.2024).

11. Офіційний сайт Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). URL: <https://www.oecd.org/> (дата звернення: 18.02.2024).

12. Trachenko L., Lazorenko L., Maslennikov Ye., Hrinchenko Yu., Arsawan I.W.E., Koval V. Optimization modeling of business processes of engineering service enterprises in the national economy. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2021. № 4. P.165-171.

13. Степаненко В. В. Бізнес-інкубування та інноваційні центри - перспективні форми підтримки та розвитку малого підприємництва в Україні. *Сталий розвиток економіки*. 2015. №1 (26). С.148–153.

14. Черничко Т., Михайляк Г. Інструменти підтримки розвитку підприємств малого бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2023. № 49. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-43> (дата звернення: 18.02.2024).

15. Сидорук І. С. Аналіз стану та проблеми розвитку малого підприємництва в Україні. *Підприємництво та інновації*. 2021. № 18. С. 67–72. URL: <http://www.ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/441/428> (дата звернення 18.02.2024).

16. Підгорний А. З. Теорія статистики: навч. посіб. Одеса: ОДЕУ, 2001. 140 с.

17. Статистичний щорічник України за 2022 рік / за ред. І. Є. Вернера. Київ: Державна служба статистики України, 2023. 387 с. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/11/year_22_u.pdf (дата звернення 18.02.2024).
18. Толстова А. В., Кібальчич С. Проблеми розвитку малого бізнесу в Україні. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2017. № 60. URL: <https://doi.org/10.18664/338.47:338.45.v0i60.121158> (дата звернення: 02.03.2024).
19. Траченко Л. А. Сучасне управління бізнесом : оцінка відмінностей за концепцією TQM та міжнародними стандартами. *Вісник НУБГП. Серія «Економічні науки»*. 2021. Вип. 4 (96). С. 231-241.
20. Дія. Бізнес. URL: <https://business.diia.gov.ua/marketplace/5-7-9-program/5-7-9-program> (дата звернення 02.03.2024).
21. StartUp Ukraine. URL: <https://startupukraine.com/> (дата звернення 02.03.2024).
22. Сухоруков А. І. Моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України: монографія. Харазішвілі. Київ : НІСД, 2012. 368 с.
23. Бортнік С. Функціонування малого і середнього підприємництва в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Економіка та суспільство*. 2022. № 36. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-46> (дата звернення: 17.04.2024).
24. Статистика (МН). URL: <https://cdn.snau.edu.ua/moodle/mod/page/view.php?id=10102> (дата звернення 17.04.2024).
25. Омеляненко Т. В., Короткова К. О. Розвиток малого підприємництва та малого бізнесу в Україні: чинники впливу та актуальні тенденції. *Ефективна*

економіка. 2020. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7584> (дата звернення 17.04.2024).

26. Дикань О. В. Розвиток малого бізнесу в Україні: проблеми та шляхи забезпечення. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2017. № 57. С. 58-66.

27. Крисак А. О., Мусятовська О. С. Проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні. *Економіка та держава*. 2018. № 12. С. 68-73.

28. Омеляненко Т., Короткова К. Тренди стратегічного розвитку малого бізнесу в Україні. *Стратегія бізнесу: футурологічні виклики* : зб. матер. міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції (20–22 листопада 2019 р.). Київ: КНЕУ, 2019. С. 126-133. URL: https://56d7b6b3-0d1f-45d1-93f4-bcec91012c86.filesusr.com/ugd/1d34df_b5dece4c354247df8a2af133a71ea1dd.pdf (дата звернення: 18.04.2024).

29. Міца В. В. Малий бізнес у сучасних ринкових умовах (соціальний аспект). *Економіка та держава*. 2017. № 8. С.95-98.

30. Єгорова, О., Аременко, Г. Проблеми малого бізнесу України під час пандемії коронавірусу. *Модернізація економіки: сучасні реалії, прогностичні сценарії та перспективи розвитку* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції 28 квітня, 2020. С. 241–243.

31. Швець Н. В., Ізюмська А. В. Малий бізнес в Україні: аналіз стану та тенденції. *Вісник східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2020. № 2 (258). С.108-117. URL: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2020-258-2-108-117> (дата звернення: 29.04.2024).

30. Гаркуша Д. Р., Пузирьова П. В. Місце і роль малого підприємництва в економіці країни : Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку економіки, обліку, фінансів і права : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 12 липня 2019 року. У 2 ч. Ч. 2. Полтава : ЦФЕНД, 2019.

С. 69–70. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15660> (дата звернення: 29.04.2024).

32. Ливдар М., Валігура Н. Розвиток малого і середнього бізнесу в Україні. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. № 13(13). С. 168-176. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-13\(13\)-168-176](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-13(13)-168-176) (дата звернення: 29.04.2024).

33. Траченко Л.А., Колесник Є. В. Оцінка стану малого бізнесу в Київській області. *Актуальні аспекти сучасної статистичної науки і практики*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції пам'яті проф. А.З. Підгорного, м.Одеса, 7 червня 2024 р. Одеса, 2024, с.65-66.

34. Колесник Є. В., Самотоєнкова О.В. Вплив інформаційних послуг на інноваційний розвиток економіки України. *Статистичні та економетричні методи у соціально-економічних дослідженнях*: матеріали наукової студентської конференції, м.Одеса, 8 грудня 2023 р. Одеса, 2023, с.43-44.

35. Колесник Є. В., Погорєлова Т. В. Оцінка впливу кредитування на розвиток малого бізнесу. *Сучасні виклики економіки*: збірник матеріалів IV підсумкової науково-практичної студентської конференції ОНЕУ, м. Одеса, 17 квітня 2024 р. Одеса, 2024, с. 217-218.

36. Колесник Є. В., Ольвінська Ю.О. Аналіз основних тенденцій діяльності малого бізнесу в Україні. *Сучасні виклики економіки*: збірник матеріалів III підсумкової науково-практичної студентської конференції ОНЕУ, м. Одеса, 20 квітня 2023 р. Одеса, 2023, с. 248-249.